CENTRUM PRO LIDSKÁ PRÁVA A DEMOKRACII

Bulletin lidských práv

Vážené dámy a pánové,

aktuální vydání Bulletinu lidských práv zahajujeme rozhovorem s Petrem Konůpkou, právníkem Kanceláře vládního zmocněnce pro zastupování ČR před Evropským soudem pro lidská práva. Jak by měl vypadat připravovaný webový portál, který má českým odborníkům ulehčit orientaci v mezinárodních lidskoprávních zdrojích? Jak probíhá implementace rozsudků v ČR? A co zajímavého můžeme očekávat ze Štrasburku v blízké době?

České zástupkyně v Benátské komisi Veronika Bílková a Kateřina Šimáčková přináší zprávu z dvou jarních „nezasedání", resp. zasedání, která proběhla dálkově. I přesto Komise vyprodukovala celou řadu zajímavých výstupů.

V sekci Mezinárodní trestní spravedlnost informuje Tereza Šťastná o nových případech u Mezinárodního trestního soudu, které přichází do fáze hlavního líčení. Jedná se o jednoho obviněného z Mali a dva ze Středoafrické republiky.

Jakub Drahorád z evropské sekce se věnuje případu ochrany práv migrantů na maďarských hranicích, ve kterém Soudní dvůr EU přiznal vyšší míru ochrany nežli štrasburský soud.

V sekci Mezinárodní politika, byznys a lidská práva přibližuje Andrea Šťástková obsah novely ruské ústavy, podle které by mohl současný prezident Vladimír Putin vládnout až do roku 2036.

Simona Úlehlová z české sekce se zaměřuje na rozsudek Městského soudu v Praze, který vyjasnil, že za nouzového stavu mají být vydávána krizová opatření v režimu krizového zákona vládou, nikoliv prostřednictvím mimořádných opatření Ministerstva zdravotnictví.

Krásné léto Vám přeje

Jan Lhotský

Editor Bulletinu lidských práv
Vedoucí Centra pro lidská práva a demokracii

Obsah

Téma | 3

- Judikatura mezinárodních orgánů i vrcholných soudů přehledně na jednom místě. I to je cílem nového lidskoprávního projektu, říká Petr Konůpka 3
- Benátská komise v časech koronaviru 8

1) Mezinárodní trestní spravedlnost | 13

- Jaké nové případy čekají Mezinárodní trestní soud v roce 2020? 13
- Univerzální jurisdikce ve službách spravedlnosti pro Sýrii: Německo soudí mučení nejméně 4 000 lidí 16

2) Evropský systém ochrany lidských práv | 19

- Ochrana práv migrantů na maďarských hranicích by podle SDEU měla být vyšší, než podle ESLP 19
- Homofobní výroky mají své jasné meze, rozhodl Soudní dvůr EU 21
- Omezení volného pohybu v Schengenském prostoru a jeho dopady na uprchlíky 24

3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva | 27

- Rusko: Novela ústavy umožní Putinovi vládnout do roku 2036 27

4) Česká republika a lidská práva | 29

- Soudní ochrana základních práv během nouzového stavu 29
- Výroční zpráva Národního preventivního mechanismu: předcházení špatného zacházení v ČR 31
- Nejlepší zájem dítěte a nepodmíněný trest odnětí svobody 34
- Součástí postupu lege artis je i včasná a účinná pomoc pacientovi od bolesti 36

Monitoring lidskoprávních publikací 38
Redakce Bulletinu 39

Citace titulní fotografie: Evropský soud pro lidská práva, zdroj: © ECHR-CEDH Council of Europe, editace: ořez.

SERVIS PRO ZÁJEMCE O LIDSKÁ PRÁVA NA WEBU CENTRA

Pokud se zajímáte o lidská práva, **na webu** Centra najdete řadu zajímavých informací. V sekci **Blog** naleznete další zajímavé krátké články či rozhovory s významnými osobnostmi a v sekci **Akce** se dozvíte, jaké konference a odborné diskuze jsme uspořádali nebo právě chystáme.

Na webu máme rovněž například **seznam letních škol**, kterých se můžete zúčastnit, včetně potřebných termínů, dále **manuál výzkumu lidských práv** s řadou odkazů na užitečné zdroje a relevantní instituce, a další užitečné informace.

Více na **www.centrumlidskaprava.cz**

Judikatura mezinárodních orgánů i vrcholných soudů přehledně na jednom místě. I to je cílem nového lidskoprávního projektu, říká Petr Konůpka

Tereza Šťastná

Petr Konůpka [1]

Právník Petr Konůpka působí v Kanceláři vládního zmocněnce pro zastupování ČR před Evropským soudem pro lidská práva již čtrnáct let. Za tu dobu stál u zrodu důležitých projektů, které pomáhají zvyšovat povědomí o lidských právech i úroveň jejich dodržování v České republice. Jde například o čtvrtletník Zpravodaj KVZ s anotacemi nových rozsudků štrasburského soudu, Kolegium expertů k výkonů rozsudků Evropského soudu pro lidská práva nebo nový webový projekt, který by měl usnadnit práci s českou i mezinárodní judikaturou právnické obci i veřejnosti.

Petr Konůpka kromě svého působení v Kanceláři vládního zmocněnce pro zastupování před Evropským soudem pro lidská práva (KVZ) vyučuje na Právnické fakultě Univerzity Karlovy, působí ve dvou výborech Rady Evropy a Výboru proti mučení a jinému nelidskému, krutému, ponižujícímu zacházení při Úřadu vlády. Nadto vede autorský kolektiv, který připravuje komentář k Evropské úmluvě o lidských právech („Úmluva“) a pravidelně připravuje monitoring judikatury do Žluté sbírky.

Vzhledem k jeho bohatým zkušenostem ze světa lidských práv jsme se zeptali na podrobnosti k plánovaným projektům, aktuální případy před Evropským soudem pro lidská práva („Soud“ či „ESLP“), dřívější stáž u Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu i zajímavé případy, které nyní leží na stole v KVZ.

Počáteční zkušenost z rwandského tribunálu

Ještě než jste se začal věnovat lidským právům v Kanceláři vládního zmocněnce, byl jste na stáži u Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu. Jak na tuto zkušenost vzpomínáte?

Na stáži v tanzanském městě Arusha, kde soudní řízení probíhala, jsem v roce 2006 strávil čtyři měsíce. Působil jsem v soudní sekci, kde jsem vykonával práci obdobnou asistenta soudce. Mojí náplní bylo zpracovávat dílčí rešerše k právním otázkám, které vyvstaly v rámci soudního líčení. V té době se projednávaly dva případy, jeden se týkal ministra vnitra, předsedy poslanecké sněmovny a předsedy v té době vládní rwandské strany. Druhý případ se týkal ministra školství.

Kromě rešerší jsme zpracovávali resumé ze svědeckých výpovědí k jednotlivým událostem a skutkům, což bylo velice zajímavé nejen z právního pohledu. Celou dobu jsem se marně snažil pochopit, jak se taková hrůza jako ve Rwandě v roce 1994 může stát. Jak lidé, kteří žijí vedle sebe a jeden večer jdou k sousedům na grilování, druhý den tu samou rodinu povraždí.

Měl jsem touhu tomu nahlédnout pod pokličku. Do určité míry se mi to podařilo v rámci soudních jednání, kterých jsem se účastnil, nebo během doby, kdy jsem jel do Rwandy na několik dnů a mluvil s lidmi, kteří přežili.

Co Vám stáž přinesla z pracovního hlediska?

Bylo velmi obohacující učit se od soudců i pracovníků soudu, kterými byly velké právní osobnosti s obrovským rozhledem a znalostmi. Jednalo se o moji první zkušenost s mezinárodním právem. Stážistů tam bylo mnoho, jelikož z důvodu nedo-

statku finančních zdrojů program do nemalé míry na práci stážistů stál. Díky tomu ale zase člověk naštěstí nestál u kopírky.

Zmiňoval jste, že jste měl možnost setkat se s oběťmi. Naskytla se Vám příležitost setkat se také s obviněnými?

Viděl jsem je v soudní síni. Třem, které jsem zmiňoval, jsem byl představen a podali jsme si ruce. Rozmluva nebyla možná. Co mě ovšem zaujalo, byl ohromný chlad, který z těch lidí vyzařoval.

Doporučil byste ostatním absolvování podobné stáže?

Ano, z řady důvodů. Jak práce, tak život v Africe je velká zkušenost. Doporučil bych to téměř každému – vystoupit na chvíli z evropské civilizace, ve které žijeme. Pobyt ve Rwandě a možnost mluvit s lidmi, kteří konflikt zažili, bylo velice silné. U kohokoli, koho jsem tam potkal a nebyl dítě, jsem si kladl otázku, co před těmi několika lety při genocidě dělal, jestli se někde schovával nebo měl naopak v ruce mačetu.

Petr Konůpka [2]

Lepší přístup k lidskoprávní judikatuře, i to by měl přinést připravovaný webový portál

V KVZ jste častým iniciátorem změn a inovací. Aktuálně chystáte nový webový portál k lidským právům. Co bylo podnětem k vytvoření nového portálu, když už jako kancelář provozujete databázi eslp.justice.cz?

Obecným cílem těchto projektů je právnické obci, ale i širší veřejnosti, zajistit lepší přístup k tomuto typu judikatury. Současná databáze má řadu výhod i nevýhod. Je skvělá v tom, že jsou v ní informace v češtině. Dále je určitým filtrem, obsahuje jen nejdůležitější věci, na rozdíl od databáze HUDOC, která je detailnější. Třetí výhodou jsou anotace, což je dobrý nástroj pro rychlou orientaci v rozsudku a jistá úspora času, protože málokdo má prostor číst několik desítek stránek dlouhých rozsudků.

Nevýhodou je, že současná databáze neobsahuje všechny rozsudky. Tuto mezeru by měl zaplnit nový projekt, financovaný z Norských fondů, a plánovaný na čtyři roky s ukončením v roce 2023. Projekt bude mít řadu aspektů, ale zmínil bych jen pár z nich.

Prvním je databáze rozsudků, která bude mít oproti té stávající celou řadu vylepšení a rozšíření. Pokud člověk zadá konkrétní právní otázku, databáze mu bude umět najít judikaturu Evropského soudu pro lidská práva (ESLP), Ústavního soudu, a pokud se to podaří, tak i Nejvyššího soudu, Nejvyššího správního soudu a rozhodnutí výborů OSN. Znamenalo by to, že by člověk nemusel procházet několik databází, ale třeba jen jednu, ve které by se mu zobrazilo to nejdůležitější z relevantních zdrojů.

Dále bychom na novém portálu chtěli soustředit veškeré mezinárodní úmluvy v oblasti lidských práv, kterými je Česká republika vázána, a tzv. obecné komentáře (*general comments*) výborů OSN k jednotlivým úmluvám v češtině.

Další součást se bude týkat legislativního procesu. Při návrhu právního předpisu je nutné ověřit soulad návrhu s mezinárodním právem včetně mezinárodních úmluv o lidských právech. K naplňování této povinnosti však ve většině případů dochází velmi formálně. Málokdo ví, kde najít relevantní judikaturu, rozhodovací praxi výborů OSN a podobně. Chceme tedy vytvořit tzv. manuál ověření slučitelnosti, který by obsahoval algoritmus pro konkrétní otázky a generování relevantních informací.

Stávající databáze vybraných rozhodnutí ESLP by fungovala i nadále?

Ta databáze, která je součástí nového projektu, by byla upgradem současné databáze. Stávající databáze nezanikne, jen bude podmnožinou velké databáze, která má širší ambice.

To je ale jen jeden z projektů. Mimo ty pracovní ještě učíte na univerzitě a připravujete komentář k Úmluvě. Kde berete na tak rozsáhlé množství rozmanitých aktivit energii a čas?

Občas ani sám nevím. Co mi dává energii pokračovat, je skvělý pracovní kolektiv, a také to, že mi má práce dává smysl a je v mnoha ohledech tvůrčí. Není to tedy o tom, že člověk pouze plní úkoly, které mu přistanou na stůl. Je pro mě důležité být přesvědčený o věcech, kterými se zabývám; že mají nějaký význam, a že za člověkem něco zůstane.

O nápravu se snažíme dřív, než padne rozsudek

Jak probíhá implementace rozsudků ESLP proti České republice na vnitrostátní úrovni?

Když padne rozsudek, prvním krokem v KVZ je jeho analýza. Už před vydáním rozsudku se ale stížností zabýváme do velkých podrobností a mnohdy se snažíme o nápravu obecného problému, který za danou stížností stojí, ještě dříve, než rozsudek padne.

Od roku 2015 existuje Kolegium expertů, těleso, které je za účelem implementace zřízené. Slouží jako poradní sbor vládního zmocněnce. V tomto širokém fóru se diskutují obecná opatření k nápravě, která slouží jako doporučení i jakýsi odborný tlak na příslušné orgány. Kolegium sleduje, jestli příslušné orgány doporučení plní. Přístup většiny orgánů je většinou vstřícný, konstruktivní. V minulosti to tak vždy nebývalo.

Jaký je stav implementace případu *D.H. a ostatní proti České republice?*

Tento případ mě provází již od roku 2007, kdy jsem nastoupil do kanceláře. Na aktuální situaci se dá nahlížet z více stran. Z perspektivy let 2007 až 2012 je současná situace velice dobrá. Oproti předchozím letům, také z důvodu přístupu ministerstva školství, který byl velice negativní, nastal v roce 2012 zlom a věci se začaly řešit.

Byla učiněna řada opatření. Problémem je, že v praxi se to na romské komunitě projevilo velice málo. Od roku 2012 se vzdělávání romských žáků, kteří se vzdělávají podle plánu pro lehce mentálně postižené, snížilo kvalifikovaným odhadem jen o čtyři procentní body. Nyní jsme v okamžiku, kdy po nás

Genocida ve Rwandě [3]

Evropský soud pro lidský práva [4]

štrasburský Výbor ministrů žádá zdůvodnění současného stavu. Problémem je, že ministerstvo školství žádnou analýzou daného stavu nedisponuje.

V letošním roce nás tedy čeká analýza situace a je možné, že zjistíme, že ten problém má daleko hlubší a širší rozměr a opatření na poli školství nemusí stačit. Nabízí se například otázka bydlení ve vyloučených lokalitách. Na půdě Kolegia expertů jsme iniciovali fórum složené z odborníků z různých oblastí – vzdělávání, bydlení, zástupců romské komunity a podobně. Snažíme se identifikovat problémy toho, proč ta inkluzivní opatření zatím nemají dostatečný dopad na romské děti a jaká další opatření zvolit.

Odstoupení od závazků v době pandemie

V nedávné době několik států kvůli pandemii covid-19 zaslalo do Štrasburku derogace dle článku 15 Úmluvy. Jak se k tomuto tématu staví zmocněnci jednotlivých zemí?

Tato diskuze mezi vládními zmocněnci probíhala během března, kdy státy začaly opatření přijímat. Většina států se shodla na tom, že derogace potřebná není. Státy jako Francie, Spojené království, Německo či Španělsko k derogaci nepřistoupily.

V úvaze, zda přistoupit k derogaci, hraje velkou roli i to, jak ten krok vysvětlit veřejnosti, a jaký může mít dopad. Právní nuance jsou tak jemné, že v mediálním veřejném prostoru je obtížné, ne-li nemožné, je vysvětlit. Derogace by mohla mít poměrně negativní dopad na společnost. Může být totiž vnímána způsobem, že žádná práva neplatí a vláda si může dělat, co chce, což není pravdou. Na druhou stranu přistoupení k derogaci samozřejmě představuje transparentní postup, kdy vláda přizná, že do určité míry do základních práv zasahuje. Má to svá pro i proti.

Domníváte se, že Česká republika měla ve věci derogace podle čl. 15 Úmluvy postupovat jinak?

Vyhraněný názor na to nemám. Myslím, že je klíčové, jak jsou ta opatření skutečně navrhována, jaký je jejich obsah a odůvodnění na vnitrostátní úrovni. Jestli pak přijde formální derogace vůči Radě Evropy považuji za podružný problém. Vnímám jako hlavní, aby se ta opatření skutečně udržela v rámci toho, co je nezbytné pro sledovaný účel.

Krok směrem k derogaci vyžaduje úplné vysvětlení toho, co znamená. U vládních opatření by mělo být jasné, o co se opírají, proč mají konkrétní podobu a jaká mírnější opatření v rámci Listiny základních

práv a svobod vláda zvažovala. Pokud takové vysvětlení chybí, těžko očekávat, že tak komplexní odůvodnění a výklad, jako by tomu bylo potřeba u odstoupení podle čl. 15 Úmluvy, by vláda veřejnosti skutečně poskytla.

Štrasburský soud letos čeká tajné sledování, azylové případy i mezistátní stížnosti

Jakými zajímavými případy se KVZ aktuálně zabývá?

Nejzajímavější a nejdůležitější je nyní stížnost ohledně povinného očkování, kterou se zabývá velký senát. Řada států se k řízení připojila jako vedlejší účastník řízení. Dále je zajímavý případ s otázkou pokračování v umělém oplodnění, i když manžel zemřel. To například české soudy neumožnily.

Rovněž máme několik případů týkajících se nepřiměřeného použití síly ze strany policistů v různých kontextech a jejich vyšetřování. Toto téma se k ESLP vrací, protože případy tohoto typu nebývají vždy dobře vyřešeny.

Další případy se týkají denní praxe trestních soudců, zejména používání svědeckých výpovědí u svědků, kteří vypovídali v přípravném řízení, kde obhajoba obvykle nebyla a nemohla tak klást svědkům otázky. Tito svědci pak během hlavního líčení odmítají vypovídat nebo jsou nedostupní a jejich svědecká výpověď učiněná v přípravném řízení bez přítomnosti obhajoby, je před soudem čtena a následně vzata jako klíčový důkaz viny. Tato věc se u České republiky opakuje, nyní je před Soudem asi osm případů.

Jaké zásadní rozsudky je možné od ESLP očekávat v tomto roce?

Zajímavým případem je určitě *Big Brother Watch a ostatní proti Spojenému království*, který se týká monitorování komunikace obyvatelstva zpravodajskými službami, na něž upozornil Edward Snowden v roce 2013. Týká se velké většiny států včetně České republiky, kde vláda schválila novelu zákona o vojenském zpravodajství rozšiřující pravomoci zpravodajských služeb.

Očekávají se také rozsudky v otázkách azylového a migračního práva a dále ve věci mezistátních stížností Ukrajiny proti Ruské federaci ohledně anexe Krymu.

Je nějaká oblast, ve které se česká judikatura a judikatura ESLP zásadně rozcházejí?

Poukázal bych na otázku transgenderu, a to právní uznání změny pohlaví, ve které je dnes již ustálená judikatura ESLP. Česká republika je v jasném rozporu s článkem 8 Úmluvy, neboť podmiňuje změnu pohlaví sterilizací. Jedním z případů, jímž se v této věci zabýval ESLP, je *A.P., Garçon a Nicot proti Francii*. V legislativním vyřešení tohoto problému máme deficit. Byť se to téma týká malé skupiny lidí, tak o společnosti leccos vypovídá, jak se staví právě k menšinám.

Co si slibujete od nového předsedy ESLP Róberta Spanó?

Je to velmi dobrý soudce a vynikající právník. S přihlédnutím k tomu, jak je mladý, jde o skutečnou právnickou osobnost. Vnímám to jako velice dobrou volbu, která přispěje k zachování vysokého kreditu, který Soud má.

Fotografie

[1] Petr Konůpka. zdroj: Petr Konůpka, editace: ořez.
[2] Petr Konůpka. zdroj: Petr Konůpka, editace: ořez.
[3] Rwanda genocide. Autor: Gil Serpereau. 10. 02. 1995. Zdroj: flickr. CC BY-NC-ND 2.0, editace: ořez.
[4] Evropský soud pro lidský práva. Zdroj: © ECHR-CEDH Council of Europe, editace: ořez.
[5] Judge Robert Spano. Autor: Siberlibrarian. 18. 11. 2013. Zdroj: Wikimedia Commons. CC BY-SA 3.0, editace: ořez.

Nový předseda ESLP Róbert Spanó [5]

Benátská komise v časech koronaviru

Veronika Bílková
Kateřina Šimáčková
zástupkyně ČR v Benátské komisi

Pravidelní čtenáři Bulletinu si jistě povšimli toho, že se zde na jaře neobjevila pravidelná zpráva ze zasedání Benátské komise. Důvod je jednoduchý a snadno odhadnutelný. I na Benátskou komisi dopadla omezení spojená s bojem proti koronaviru. V jejich důsledku byla obě jarní zasedání (březnové i červnové) zrušena, resp. zčásti přesunuta do virtuálního prostoru a zčásti nahrazena písemnou komunikací. Navzdory tomu neupadla Komise do letargie a během obou „nezasedání" přijala celou řadu nových stanovisek i obecnějších studií.

Tento příspěvek nejprve shrnuje, jak se Benátská komise (BK) vyrovnala s koronavirovou krizí a jak ji reflektovala ve svých výstupech, a poté nabízí obecný přehled přijatých stanovisek. Podrobněji rozebrána budou dvě stanoviska a jedna studie, na jejichž vzniku se podílely české zástupkyně v BK.

Uzavřené Benátky

Benátky patří mezi nejpopulárnější turistické destinace na světě, v běžných časech je tedy těžké najít zde místo, které by nebylo v obležení cizinců. Ani občasná velká voda (*acqua alta*) v tomto ohledu většinou nepřináší větší změnu, dokonce lze mít za to, že pro mnohé sama o sobě představuje turistickou atrakci. Pandemie koronaviru, která sever Itálie včetně regionu Veneto (Benátsko) zasáhla velmi silně, naopak takovou změnu vyvolala. Benátky na několik týdnů osiřely a objevily se dokonce zprávy (falešné, jak se brzy ukázalo), že do města místo turistů nově zamířili delfíni.

Uzavření města postavilo Benátskou komisi před dilema. Březnové zasedání, původně plánované na druhý březnový týden, se nemohlo realizovat na obvyklém místě. Komise váhala, zda jej přesunout do jiné destinace (např. Štrasburku, kde má své sídlo sekretariát BK), jak se ale postupně omezovala možnost cestování v dalších zemích Evropy i světa, bylo nakonec přijato nelehké a v historii komise bezprecedentní rozhodnutí zasedání zrušit. Většina stanovisek, jejichž přijetí se předpokládalo, byla coby neurgentní přesunuta na další zasedání, tři stanoviska, jež byla naopak vyhodnocena jako urgentní, byla schválena v rámci písemné (emailové) procedury.

Budova, ve které probíhají zasedání Benátské komise [1]

Druhé letošní zasedání Benátské komise mělo proběhnout ve třetím červnovém týdnu. Ačkoli se situace v Evropě, včetně samotných Benátek, v mezidobí zlepšila, řada omezení zůstala dále v platnosti. Proto bylo nakonec, již s menším váháním, rozhodnuto o tom, že se využije model vyzkoušený v březnu, ovšem s dílčími změnami. První spočívala v tom, že do agendy byla zařazena všechna jak odložená, tak nová stanoviska bez výjimky. To vedlo k přijetí rekordního počtu dvanácti stanovisek a jedné studie. Druhou, ještě výraznější změnou, bylo to, že písemnou proceduru (vyjádření připomínek k návrhům a souhlasu/nesouhlasu s přijetím stanoviska) doprovázelo projednání zásadních bodů agendy na online setkání tzv. Rozšířeného výboru (*Enlarged Bureau*) Benátské komise.

Online probíhala také některá jednání při přípravě stanovisek, a to zejména v těch případech, kdy z důvodů mimořádných opatření nebylo možno

uskutečnit tradiční návštěvy zemí, jichž se stanoviska týkala (např. Albánie či Malta). Online cestou byla konečně též podepsána dohoda o spolupráci mezi Benátskou komisí (Rady Evropy) a Organizací amerických států (OAS): prezident BK Gianni Buqucchio dohodu podepsal ve Štrasburku (9. června), generální tajemník OAS Luis Amargo ve Washingtonu (6. června). Obě instituce si pak vedle podepsaného textu dohody vyměnily i video zachycující podpis.

Osudy zbývajících letošních zasedání Benátské komise, která by se podle standardního harmonogramu měla konat v říjnu a prosinci, jsou zatím nejasné a závisejí na dalším vývoji koronavirové krize. Pokud by i tato zasedání měla zůstat omezena na písemnou proceduru, popř. by se měla přesunout do virtuálního prostoru, nejspíše by to zase tolik nezkomplikovalo přijetí nových stanovisek a studií – Benátská komise už si vyzkoušela, že tímto způsobem dokáže fungovat a že si i v mimořádné situaci zachovává svou efektivitu.

Ohroženy by ale byly plány na uspořádání zvláštní akce u příležitosti 30. výročí založení Benátské komise. Toto výročí připadlo na letošního 10. května, kdy k němu ovšem vyšlo pouze obecné prohlášení. Slavnostní připomenutí výročí a zvláštní akce byly od počátku plánovány na podzim, kdy by měly doprovázet říjnové zasedání. Neuskuteční-li se toto zasedání, pak samozřejmě nebude ani doprovodný program, který současně není tak snadné přenést do písemné či virtuální podoby.

Reakce na koronavirovou krizi

Benátská komise na koronavirovou krizi reagovala nejen změnou svých pracovních metod. Přispěla také do debaty o obsahu mezinárodně a ústavněprávních standardů, které se aplikují v době výjimečného stavu (*state of emergency*). V této oblasti není Komise žádným nováčkem. Již v minulosti se právním režimem výjimečného stavu zabývala ve dvou obecných studiích a v řadě stanovisek (např. stanovisko k arménskému návrhu zákona o výjimečném stavu z roku 2011 [1] a stanovisko k mimořádným dekretům vydaným po neúspěšném pokusu o puč v Turecku z roku 2016 [2]).

První studie, nazvaná *Výjimečné pravomoci (Emergency Powers)*,[3] vznikla již v roce 1995. Jedná se komparativní studii, která analyzuje vnitrostátní úpravu výjimečného stavu ve 32 převážně evropských zemích (Česká republika mezi nimi není). Na základě této analýzy potom vyvozuje principy, jež by měly tvořit součást společného ústavního dědictví v dané oblasti (např. nutnost řádného vyhlášení výjimečného stavu

Sál, ve kterém zasedá Benátská komise [2]

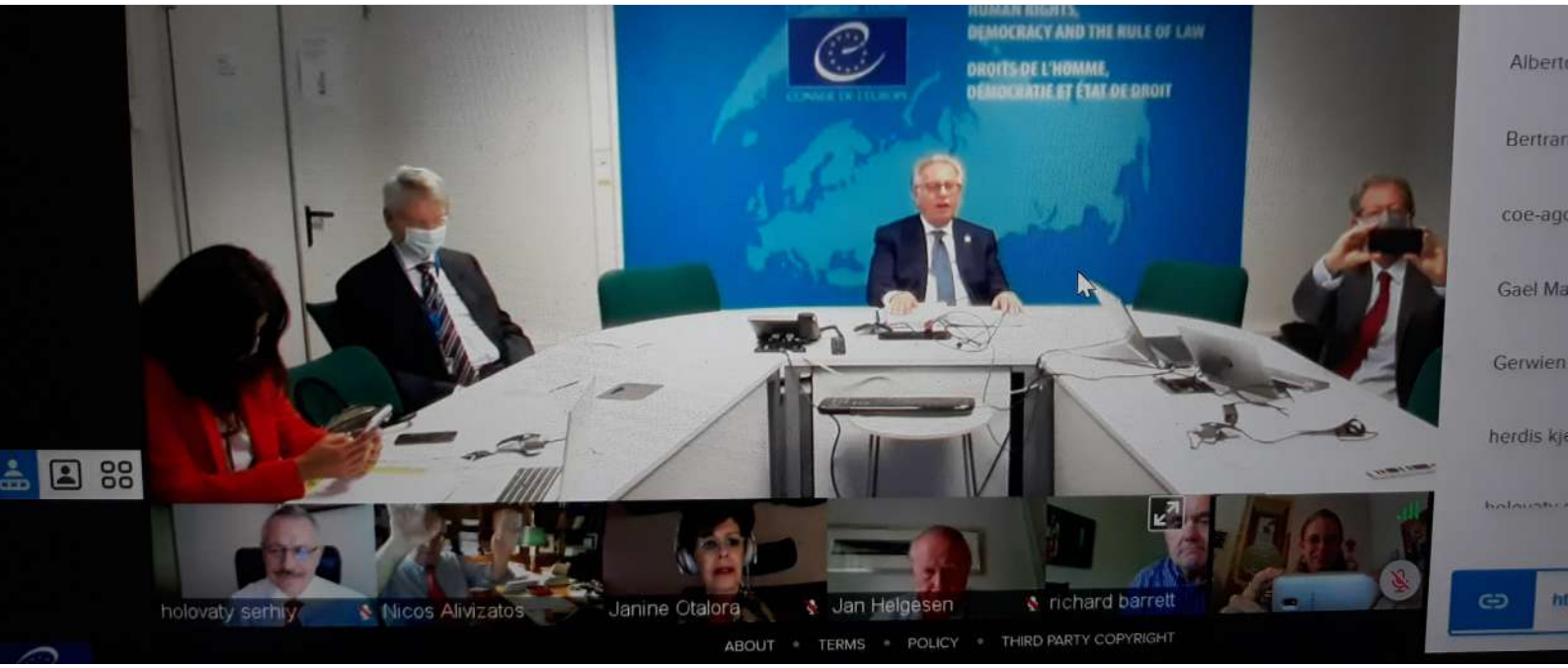

Online jednání Benátské komise [3]

či zajištění politické i soudní kontroly). Ačkoli údaje, z nichž studie vychází, jsou již zčásti zastaralé, principy si udržují svou platnost nadále.

V roce 2006 přijala Benátská komise zprávu nazvanou *Ochrana lidských práv v mimořádných situacích*.[4] Zpráva se na rozdíl od studie zaměřuje na rovinu mezinárodní. Konkrétně identifikuje podmínky, za nichž lze během mimořádného stavu přikročit k omezení lidských práv. V souladu s pojetím Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a dalších mezinárodních instrumentů přitom rozlišuje mezi limitací (*limitations*) lidských práv a jejich dočasnou suspensí (*derogations*). Každý z těchto mechanismů podléhá sérii požadavků, na jejichž splnění je vázána jejich legalita. Požadavky jsou zmíněny v lidskoprávních smlouvách a rozvedeny v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva a jiných mezinárodních orgánů.

V případě limitací mezi tyto požadavky spadá existence právního základu (legalita), sledování legitimního účelu (legitimita) a nezbytnost v demokratické společnost spolu s proporcionalitou. Derogace představují radikálnější nástroj, proto vedle existence právního základu, nezbytnosti či přiměřenosti vyžadují žádné vyhlášení, jasné vymezení rozsahu suspense lidských práv i mezinárodní notifikaci. Pro zajímavost lze připomenout, že v rámci koronavirové krize se k limitacím uchýlila výrazná většina států zasažená pandemií, včetně České republiky, pro derogaci se rozhodlo jen několik států (např. Gruzie, Estonsko či Lotyšsko, ČR nikoli).

Po vypuknutí koronavirové krize vypracovala Benátská komise dva nové výstupy. První je *Kompilace stanovisek a zpráv k výjimečnému stavu* [5] z 16. dubna 2020. Jak název napovídá, jedná se o shrnutí a připomenutí hlavních závěrů, k nimž Komise dospěla ve svých dosud vydaných studiích a stanoviscích souvisejících s výjimečným stavem. Jde zejména, byť ne výlučně, o studie a stanoviska, které byly zmíněny výše.

Druhým, původním výstupem jsou tzv. *Reflexe k dodržování demokracie, lidských práv a vlády práva během výjimečných stavů* [6] z 25. května 2020. Materiál připravilo pět členů Komise, mezi nimiž byla i česká členka, na červnovém zasedání jej ale podpořila Komise jako celek. Reflexe jsou originální v tom, že se nezaměřují pouze na dopady výjimečných stavů na lidská práva – toto téma je již dostatečně zpracováno, ale věnují pozornost také tzv. institucionálním změnám (*institutional changes*), k nimž v době výjimečného stavu nezřídka dochází. Jedná se např. o posílení pravomocí exekutivy, dočasnou suspenzi fungování parlamentu nebo odložení konání voleb. Na rozdíl od omezení lidských práv nejsou institucionální změny přímo upraveny v žádném mezinárodním instrumentu, a je zde tak třeba vycházet hlavně z ústavních tradic a instrumentů soft law, včetně instrumentů samotné Benátské komise (např. *Kodex dobré praxe ve volebních věcech* z roku 2002 [7]). Právě Reflexe představují zatím nejoriginálnější výstup, jakým Benátská komise dosud přispěla k vyjasnění standardů aplikovatelných během mimořádných situací.

Audiovizuální média v Albánii a menšinové jazyky v Lotyšsku

Jak jsme již zmiňovaly, během jarních nezasedání Benátské komise bylo přijato celkem patnáct stanovisek (tři v březnu a dvanáct v červnu). Týkala se legislativy projednávané nebo již přijaté v deseti státech (Albánie, Arménie, Kosovo, Kyrgyzstán, Lotyšsko, Malta, Moldávie, Polsko, Rusko a Turecko). Tematicky byla stanoviska velmi různorodá, věnovala se mimo jiné kontroverzní ústavní novele (Rusko), jmenování soudců Ústavního soudu (Albánie), stíhání trestných činů směřujících proti ústavnímu pořádku (Arménie), Nejvyšší radě soudnictví (Moldávie) či odvolávání zvolených kandidátů a starostů (Turecko). Zde podrobněji přiblížíme stanoviska, do jejich přípravy byly zapojeny české zástupkyně v Benátské komisi. Jednalo se o stanovisko k zákonu o audiovizuálních médích v Albánii, na němž se podílela dr. Šimáčková, a stanovisko k novele zákonů regulujících vzdělávání v menšinových jazycích v Lotyšsku, kde mezi zpravodaji byla doc. Bílková.

Albánie se pokusila formou novelizace zákona o audiovizuálních mediálních službách vyřešit problémy spojené s možnými zásahy do soukromí či dalších důležitých práv či veřejných zájmů prostřednictvím internetového obsahu. Tento záměr označovaný vládou jako protidefamační balíček (tedy jako ochrana proti pomluvám a nenávistným projevům online) byl odůvodněn dobrým úmyslem chránit osoby, které se stanou terčem pomlouvačných či nenávistných projevů na internetu, nicméně vedl k výraznému posílení tamního audiovizuálního mediálního úřadu, který by získal mnoho pravomocí a mohl předběžně zasahovat vůči provozovatelům internetových médií bez dostatečné soudní kontroly, přičemž tento orgán je ustavován tak, že to negarantuje nezávislost a nestrannost jeho členů. Právě tyto aspekty předloženého zákona stanovisko kritizovalo.[8]

S ohledem na potřebu ochránit svobodu projevu a její institucionální záruky albánské stanovisko vyjádřilo pochopení pro snahu řešit škodlivé či nebezpečné mediální projevy na internetu, ale současně zdůraznilo, že je třeba za tím účelem zřídit účinně fungující a nezávislý samoregulační orgán, do nějž budou zapojena zúčastněná média, který bude schopný zajistit účinný a respektovaný systém mediální odpovědnosti prostřednictvím zejména samoregulace. Je též třeba se zaměřit na to, aby byly lépe využívány stávající a existující prostředky, zejména soudní ochrana či činnost orgánů činných v trestním řízení, v boji proti pomluvám a nenávistným projevům spáchaným prostřednictvím internetu.

Lotyšsko by nemělo zcela znemožnit výuku jazyka a v jazyce národnostních menšin [4]

Lotyšské stanovisko,[9] které bylo připraveno na žádost Výboru pro rovnost a nediskriminaci Parlamentního shromáždění Rady Evropy, reaguje na vývoj lotyšské legislativy týkající se jazyků využívaných ve školství. Z doby Sovětského svazu převzalo Lotyšsko systém jazykově rozdělených škol, mezi nimiž byly po desetiletí zvýhodňovány školy ruskojazyčné. Od obnovy nezávislého státu v roce 1991 se sice Lotyšsko snaží posilovat výuku ve státním jazyce, tedy lotyšštině, jazyková kompetence v tomto jazyce ale u části obyvatel stále ještě nedosahuje ideální úrovně. Lotyšsko se snaží tento stav změnit tím, že postupně navyšuje procento výuky, která musí obligatorně probíhat v lotyšštině. Další takové navýšení, které pro některé úrovně vzdělávacího systému (vyšší stupeň středních škol, univerzity) znamená 100% výuky ve státním jazyce, přinesly i novely zákonů, které posuzovala Benátská komise ve svém stanovisku.

Postavení národnostních menšin a jazyková práva nepatří mezi zcela tradiční témata Komise, byť

se jimi již v minulosti opakovaně zabývala (např. stanovisko k *Zákonu o fungování ukrajinštiny jako státního jazyka* [10] z roku 2019). I proto byl ke zpracování stanoviska přizván expert na problematiku národnostních menšin, prof. Hofmann z Německa.

Stanovisko nejprve stručně připomíná jazykovou situaci v Lotyšsku a poskytuje přehled změn, jimiž prošel lotyšský vzdělávací systém v posledních třech desetiletích. Následně klade důraz na dva základní zájmy, které se v této oblasti uplatňují a je třeba je vyvažovat. Jde o zájem na ochraně státního jazyka a zájem na dodržování práv, včetně práv jazykových, příslušníků národnostních menšin. Stanovisko bere v úvahu specifický historický vývoj Lotyšska a fakt, že lotyšština byla dlouhá léta potlačována ve prospěch ruštiny. Snahy situaci změnit a aktivně podporovat znalost lotyšštiny výukou tohoto jazyka a v tomto jazyce na školách všech stupňů označuje Benátská komise za legitimní.

Současně ale upozorňuje na to, že tyta snahy nesmějí zcela znemožnit výuku jazyka a v jazyce národnostních menšin, popř. osob jim postaveným naroveň (Lotyšsko neuznává ruskojazyčné obyvatelstvo za národní menšinu podle Rámcové úmluvy Rady Evropy o ochraně národnostních menšin z roku 1995). Kritiku v tomto směru vzbuzuje zejména to, že jazykové požadavky dopadají v plné míře jak na veřejné, tak na soukromé školy a že z požadavku na výuku v lotyšštině je učiněna výjimka pro jazyky EU.

Stanovisko vzniklo coby výsledek kompromisu a je k posuzovaným novelám poměrně vstřícné, přesto vzbudilo ze strany Lotyšska i některých členů Komise značnou kritiku. Další vývoj ukáže, zda se tato kritika projeví i na ochotě Lotyšska, které dosud spolu s dalšími pobaltskými zeměmi patřilo mezi vzornější členské státy, řídit se doporučeními Benátské komise.

Poznámky

[1] Venice Commission, CDL-AD(2011)049, *Opinion on the draft law on the legal regime of the state of emergency of Armenia*, Opinion no. 653/2011, 19 December 2011.

[2] Venice Commission, CDL-AD(2016)037-e, *Opinion on Emergency Decree Laws N°s 667-676 adopted following the failed coup of 15 July 2016*, Opinion No. 865/2016, 12 December 2016.

[3] Venice Commission, CDL-STD(1995)012, *Emergency Powers*, 1995.

[4] Venice Commission, CDL-AD(2006)015, *Opinion on the Protection of Human Rights in Emergency Situations*, Opinion No. 359/2005, 4 April 2006.

[5] Venice Commission, CDL-PI(2020)003, *Compilation of Venice Commission Opinions and Reports on States of Emergency*, 16 April 2020.

[6] Venice Commission, CDL-AD(2020)005, *Refections on Respect for Democracy, Human Rights and the Rule of Law During States of Emergency*, 25 May 2020.

[7] Venice Commission, CDL-AD(2002)023, *Code of Good Practice in Electoral Matters: Guidelines*, Opinion, 19 October 2002.

[8] Venice Commission, CDL-AD(2020)013, *Opinion on the draft amendments on the Law no 97/2013 on Audiovisual Media Service*, Opinion No. 980/2020, 19 June 2020.

[9] Venice Commission, CDL-AD(2020)012, *Opinion on the recent amendments to the legislation to the legislation on education in minority languages,* Opinion No. 975/2020, 19 June 2020.

[10] Venice Commission, CDL-AD(2019)032, *Opinion on the Law ensuring the Functionning of the Ukrainian language as State Language,* Opinion No. 960/2020, 9 December 2019.

Fotografie

[1] Scuola grande di San Giovanni Evangelista – Venezia, autor: Didier Descouens, 15. května 2012, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 4.0, editace: ořez.

[2] La Scuola Grande San Giovanni Evangelista (Venise) (10075120334), autor: Jean-Pierre Dalbéra, 28. září 2013, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY 2.0, editace: ořez.

[3] Online jednání Benátské komise, zdroj: Veronika Bílková editace: ořez.

[4] Lotyšsko by nemělo zcela znemožnit výuku jazyka a v jazyce národnostních menšin, autor: KokomoCole, 6. září 2014, zdroj: Pixabay, CC0, editace: ořez.

[5] Albánský protidefamační balíček vedl k posílení audiovizuálního mediálního úřadu, autor: Fancycrave1, 28. května 2014, zdroj: Pixabay, CC0, editace: ořez.

Albánský protidefamační balíček vedl k posílení audiovizuálního mediálního úřadu [5]

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Vedoucí sekce: Jan Lhotský

Jaké nové případy čekají Mezinárodní trestní soud v roce 2020?

Tereza Šťastná

Mezinárodní trestní soud čeká projednání dvou případů, které jsou aktuálně v přípravném řízení. První z nich se týká údajného člena militantní skupiny Ansar Eddine napojenou na frakci Al-Káida působící v Mali, druhý z případů se týká dvou obviněných velitelů lidové polovojenské jednotky bojující proti povstalcům Seleka ve Středoafrické republice.

Případy z Mali a ze Středoafrické republiky (SAR) aktuálně vyšetřované Mezinárodním trestním soudem (MTS) mají podobné znaky. V obou případech jsou také vznesena obvinění z válečných zločinů a zločinů proti lidskosti.

Al Hassan [1]

Pozadí případu v Mali

Navzdory demokratickému vývoji země proběhl v březnu roku 2012 v Mali státní převrat iniciovaný armádou. Kapitánem Amadou Sanago, který se postavil do čela junty, bylo vyhlášené stanné právo a demokraticky zvolená vláda byla nahrazena Národním výborem pro obnovu demokracie a státu.

Politické nestability v zemi využili v mezidobí tuaregští a islamističtí povstalci a po dvou týdnech od převratu získali kontrolu nad severní polovinou země, včetně strategicky důležitého města Gao, a historického města Timbuktu.

Sdružení Tuaregů v Národním hnutí za osvobození Azawadu (*Mouvement National pour la Libération de l'Azawad*) následně vyhlásilo severní část Mali nezávislým státem Azawad, což bylo mezinárodním společenstvím okamžitě odsouzeno. Současně také došlo k pádu vládnoucí junty. Proti Tuarégům zakročila islamistická skupina Ansar Eddine, která jim dříve pomáhala dobýt malijský sever. Ansar Eddine je podezřelá z napojení na africkou frakci teroristické organizace Al-Káida působící v islámském Maghrebu (AQMI). Kromě francouzské armády působí v Mali také čeští vojáci.

Al Hassan

Malijský občan, údajný člen Ansar Eddine a šéf islámské policie Al Hassan Ag Abdoul Aziz Ag Mohamed Ag Mahmoud, který byl na konci března 2018 zatčen a vydán MTS, čelí obviněním z náboženské a genderově podmíněné perzekuce obyvatelstva v důsledku podezření ze spolupráce s islámským soudem milice Ansar Eddine, která se společně s ozbrojenou skupinou AQMI pokusila nastolit v Mali právo šaría.

Obžaloba tvrdí, že jako hlava islámské policie v Ansar Eddine se Al Hassan podílel na ničení mauzolea muslimských světců v Timbuktu. Kromě toho se Al Hassan údajně zapojil do prosazování politiky nucených sňatků, která vedla k pronásledování ženského obyvatelstva Timbuktu, k opakovaným znásilněním a sexuálnímu otroctví žen a dívek.

Konkrétně je Al Hassan obviněn ze zločinů proti lidskosti (mučení, znásilnění, sexuální otroctví, nucené manželství a perzekuce) a válečných zločinů (mučení, kruté zacházení, těžké urážky lidské důstojnosti, ukládání trestů a vykonání poprav bez předchozího rozsudku vyneseného řádně ustanoveným soudem, úmyslné vedení útoků proti budovám určeným k náboženským účelům a historickým památkám, znásilnění a sexuální otroctví) údajně spáchaných proti civilnímu obyvatelstvu Timbuktu a této oblasti mezi dubnem 2012 a lednem 2013.

Al Hassan je druhou osobou, která čelí obvinění před MTS v důsledku událostí v Mali. Ahmad Al Faqi Al Mahdi, další člen Ansar Eddine, který byl zapojen do okupace Timbuktu v roce 2012, byl v roce 2017 odsouzen MTS k devítiletému trestu odnětí svobody (více viz Bulletin květen 2018, s. 7).

Vývoj případu

Al Hassan je v současné době ve vazbě MTS v Haagu, přičemž již v dubnu roku 2018 proběhlo první soudní jednání v rámci přípravného řízení. Další jednání týkající se potvrzení obvinění byla dvakrát odložena z důvodu rozsáhlého množství důkazního materiálu a zejména pak zajištění potřebných opatření k ochraně svědků.

Lidová milice Anti-Balaka v SAR [2]

Následné potvrzení obvinění z června roku 2019 bylo zastíněno žádostí týmu obhájců obviněného o vyloučení soudců, kteří v současné době projednávají jeho případ. Kromě zpochybnění nestrannosti dvou ze tří soudců obhajoba rovněž uvádí různá porušení práva obviněného na spravedlivý proces. Plenární zasedání soudců MTS ale žádost o vyloučení soudců zamítlo.

Obhajoba též podala odvolání proti rozhodnutí o potvrzení obvinění z června roku 2019 s argumentací přípustnosti případu z důvodu jeho nedostatečné závažnosti dle čl. 17 odst. 1 písm. d) Římského statutu. Odvolací senát ale odvolání zamítl a potvrdil tak vznesená obvinění Al Hassana. Zahájení hlavního líčení u MTS je stanoveno na 14. července 2020.

Středoafrická republika

Od roku 2007 probíhá na severu SAR válka, přičemž v roce 2012 propukl ozbrojený konflikt mezi muslimským povstaleckým hnutím Seleka, vládními silami a převážně křesťanskými lidovými milicemi Anti-Balaka.

Alfred Yekatom

Yekatom, vůdce jedné z klíčových militantních skupin účastnících se dlouhodobého ozbrojeného konfliktu v SAR, byl v listopadu 2018 přemístěn do vazby v Haagu, a to týden po vydání zatýkacího rozkazu. Jako jeden z velitelů hnutí Anti-Balaka, které se skládá přibližně z tří tisíců bojovníků, je obviněn z válečných zločinů a zločinů proti lidskosti spáchaných v SAR v období od prosince 2013 do srpna 2014.

Podle zatykače byly shledány přiměřené důvody pro to se domnívat, že ozbrojená jednotka Anti-Balaka provedla rozsáhlý a systematický útok proti muslimskému civilnímu obyvatelstvu a každému, kdo by mohl podporovat konkurenční milici Seleka.

Zločiny údajně spáchané Yekatomem zahrnují vraždu, mučení a kruté zacházení, mrzačení, úmyslný útok proti civilnímu obyvatelstvu a úmyslný útok na náboženské budovy. Dále odvody či nábor dětí do patnácti let a jejich využívání k aktivní účasti v nepřátelských akcích, vysídlování civilního obyvatelstva a ničení majetku protivníka.

Patrice-Edouard Ngaïssona

Ngaïssona byl zatčen ve Francii v prosinci roku 2018 a následně byl převezen do vazby MTS. Podle prohlášení MTS byl Ngaïssona nejvyšším vůdcem a tzv. národním generálním koordinátorem milice Anti-Balaka, která údajně napadala a týrala muslimské civilisty podezřelé z podpory konkurenční jednotky Seleka.

Dle zatykače je Ngaïssona odpovědný za to, že se společně s ostatními, prostřednictvím jiných nebo jejich nápomocí podílel na spáchání četných válečných zločinů a zločinů proti lidskosti, jako jsou mimo jiné vražda, deportace nebo násilný přesun obyvatelstva, úmyslně řízené útoky na náboženské budovy a další. Tyto zločiny byly údajně spáchány v období od prosince 2013 do prosince 2014.

Spojení případů

V únoru roku 2019 byly případy Yekatoma a Ngaïssona spojeny, vzhledem k podobnosti vznesených obvinění ze zločinů údajně spáchaných proti muslimskému obyvatelstvu v SAR. Na žádost žalobkyně MTS bylo jednání o potvrzení obvinění bývalých vůdců milice Anti-Balaka odloženo na září stejného roku.

Žalobkyně MTS uvedla, že další odložení bylo odůvodněné, protože současný případ je z hlediska údajných zločinů rozsáhlejší než jakýkoli případ vyplývající z konfliktu v Konžské demokratické republice nebo v Keni. To znamená, že je třeba chránit více svědků, získat více informací, které vyžadují ověření, a více práce, kterou je třeba provést před potvrzením obvinění.

V prosinci 2019 byla obvinění ze spáchání válečných zločinů a zločinů proti lidskosti Yekatomem a Ngaïssonem částečně potvrzena, senát MTS odmítl potvrdit pouze některá obvinění, u kterých nebylo žalobkyní MTS předloženo dostatek důkazů. V březnu 2020 MTS vytvořil projednací senát, před kterým bude vedeno hlavní líčení.

Patrice-Edouard Ngaïssona [3]

Zdroje

Central African Republic. International Criminal Court. Dostupné z: https://www.icc-cpi.int/car

Cupido, M. Yanev, L. A "Schrödinger's Cat" Moment for Co--Perpetration Liability? The Yekatom and Ngaïssona Decision on the Confirmation of Charges. EJIL:Talk!. 8. května 2020. Dostupné z:https://www.ejiltalk.org/a-schrodingers-cat-moment-for-co-perpetration-liability-the-yekatom-and-ngaissona--decision-on-the-confirmation-of-charges/

ICC Pre Trial Chamber II confirms charges against Alfred Yekatom and Patrice-Edouard Ngaïssona (CAR II Investigation). Coalition for the International Criminal Court. 17. Prosince 2019. Dostupné z: http://www.coalitionfortheicc.org/news/20191217/icc-ptc-ii-confirms-charges-against-yekatom-ngaissona

Mali. International Criminal Court. Dostupné z: https://www.icc-cpi.int/mali

Wakabi, W. Appeals Chamber to Rule on Admissibility of Al Hassan Case at the ICC. International Justice Monitor. 14. Února 2020. Dostupné z: https://www.ijmonitor.org/2020/02/appeals--chamber-to-rule-on-admissibility-of-al-hassan-case-at-the-icc/

Wakabi, W. Confirmation of Charges Hearing for Two Central African Militia Leaders Set for This Week. International Justice Monitor. 15. Září 2019. Dostupné z: https://www.ijmonitor.org/2019/09/confirmation-of-charges-hearing-for-two-central--african-militia-leaders-set-for-this-week/

Fotografie

[1] Al Hassan, zdroj: ICC-CPI, editace: ořez.

[2] ANTIBALAKA MEMBERS BOSSANGOA. Autor: Clementalline. 15. října 2013. zdroj: Wikimedia Commons. CC-BY-SA 4.0, editace: ořez.

[3] Patrice-Edouard Ngaïssona, zdroj: ICC-CPI, editace: ořez.

Univerzální jurisdikce ve službách spravedlnosti pro Sýrii: Německo soudí mučení nejméně 4 000 lidí

Petra Olivová

V dubnu 2020 bylo v německém městě Koblenz zahájeno soudní řízení proti bývalým syrským vojenským důstojníkům obviněným ze spáchání údajných zločinů proti lidskosti. Jedná se o zcela první mezinárodní proces vedený vůči představitelům syrského režimu v rámci univerzální jurisdikce.

Syrský prezident Bašár al-Asad [1]

Pozadí případu

U Vrchního krajského soudu ve městě Koblenz zasedl soud kvůli obvinění z dohledu nad mučením 4 000 lidí v Sýrii. Celý proces je průlomový z hlediska použití právního konceptu tzv. univerzální jurisdikce, která dává vnitrostátnímu soudu pravomoc zabývat se závažnými trestnými činy, přestože nebyly spáchány na území dané země (více viz Bulletin květen 2020, s. 17). Na základě této zásady může Německo stíhat zločiny podle mezinárodního práva. A jelikož se Sýrie nepřipojila k Římskému statutu Mezinárodního trestního soudu (MTS), jedná se tak o významnou možnost, jak se právně zabývat zločiny spáchanými v Sýrii.

Hlavním obžalovaným ze spáchání údajných zločinů proti lidskosti na je Anwar Raslan, jenž je bývalým syrským plukovníkem. Raslan pracoval pro syrskou zpravodajskou službu téměř do konce roku 2012 a byl během občanské války v zemi zodpovědný za válečné zločiny a zločiny proti lidskosti. V polovině února 2019 byl v Berlíně zatčen a od té doby je držen v německém vězení. Dalším obžalovaným je Eyad al-Gharib, který měl pracovat pod plukovníkem Raslanem. Právě Raslanův případ je považován za velmi významný, jelikož je na něj, jako vysokého vojenského zpravodaje, častokrát nahlíženo jako na zástupce vlády syrského vůdce Bašára al-Asada.

V minulosti již existovaly pokusy o vytvoření mezinárodního tribunálu či o postoupení situace v Sýrii k MTS, avšak ty narazily na veta ze strany Ruska a Číny v Radě bezpečnosti. Nicméně OSN vytvořilo Mezinárodní nestranný a nezávislý mechanismus pro Sýrii (*International, Impartial and Independent Mechanism for Syria*, známý také jako IIIM) za účelem shromažďování a uchovávání důkazů o trestných činech právě pro účely jejich pozdějšího využití u soudu. Vedoucí IIIM Catherine Marchi-Uhel uvedla, že: „*Německo v tomto případu nabízí naději, že i když v Sýrii existuje zdánlivě rozsáhlá beztrestnost, tato beztrestnost bude pouze dočasná.*“

Počátek soudního procesu

Podle německých státních zástupců bylo na syrské vojenské zpravodajské službě v Damašku, kde Anwar Raslan pracoval, od dubna 2011 do září 2012 zaznamenáno mučení nejméně 4 000 vězňů. To zahrnovalo bití, sexuální napadení nebo úrazy za použití elektrického proudu, během čehož zemřelo nejméně 58 lidí. Zadrženým bylo odepřeno lékařské ošetření a častokrát i strava. Cely byly přeplněné,

přičemž lidé někdy neměli možnost si sednout, natož lehnout. Podle žaloby měl Raslan jako vedoucí vyšetřovací jednotky rozhodovat a zároveň dohlížet na provádění brutálního mučení.

Jedním z cílů obžaloby je prokázat prostřednictvím případu přímou účast státu na vraždách a systematickém mučení. Podle prohlášení soudu se Anwar Raslan nacházel v Německu od roku 2014 a Eyad al-Gharib od roku 2018. Tento proces je prvním soudním řízením, které je vedeno proti významným zástupcům Asadova režimu. Oba muži však obvinění popírají a trvají na tom, že se zaměřovali pouze na teroristy, nikoli na pokojně demonstrující obyvatelstvo. Pokud dojde k jejich odsouzení, Anwar Raslan čelí trestu doživotí, kdežto Eyad al-Gharib by ve vězení mohl strávit pouze 3 až 15 let.

Přestože na výsledku nepochybně záleží, tak za úspěch je považováno již samotné soudní řízení, kdy nemalá zásluha je přičítána, kromě právníků a vyšetřovatelů, také převážně syrským sběratelům důkazů, kteří pašovali statisíce vládních dokumentů z válečných zón. Důkazy proti Raslanovi vychází z nahromaděné práce několika nezávislých organizací či syrských skupin v Evropě, včetně Syrského centra pro právní výzkum a studium (*Syrian Center for Legal Research and Studies*) v Berlíně, Evropského centra pro ústavní a lidská práva (*European Center for Constitutional and Human Right*s, dále pouze ECCHR) nebo také Komise pro mezinárodní spravedlnost a odpovědnost (*Commission for International Justice and Accountability,* dále jen CIJA), která shromáždila 800 000 důkazů ze syrského konfliktu.

Wolfgang Kaleck, německý právník a zakladatel ECCHR, vyjádřil svou víru, že obvinění budou u soudu prokázána. Nicméně ani počátek procesu neminula koronavirová opatření, kvůli kterým se řada svědků a obětí nemohla dostavit na první jednání.

Význam případu

Vyšetřování zločinů syrského režimu, především tedy systematického mučení, je podle ECCHR pouhým začátkem. Existují samozřejmě i další vysoce postavení představitelé Asadova režimu, kteří mohli najít dočasné útočiště v jedné z evropských zemí.

Město Koblenz v Německu [2]

Německá vlajka [3]

Právě proto pracuje CIJA na podpoře v pokračování dalších podobných stíhání.[1]

Důležitost procesu rovněž spočívá v použití principu univerzální jurisdikce, což je jedním z důvodů, proč je Raslanův soud tak ostře sledován. Německý zákoník o zločinech proti mezinárodnímu právu (*Code of Crimes against International Law*) existuje od června 2002 a umožňuje německým státním zástupcům stíhat kohokoli, kdo páchá zločiny podle mezinárodního práva kdekoli na světě, ať jsou oběti nebo pachatelé německého původu, či nikoli. Na tomto případu spolupracovalo Německo společně s Francií a byl tak uveden do pohybu hlavní potenciál univerzální jurisdikce – stíhat ty nejzávažnější zločiny ve třetích zemích.

Žalobci do procesu vkládají velké naděje, přičemž důkazní materiál použitý v tomto soudním řízení může být v budoucnu klíčový pro obdobné případy, ať již budou vedeny v Evropě či mimo ni. Předpokládá se, že soud bude trvat až dva roky.

Poznámky

[1] Podle zásady univerzální jurisdikce vydaly německé úřady také zatykač na Jamila Hassana, vedoucího syrské zpravodajské služby.

Zdroje

Cornish, Chloe a Erika Solomon. High-profile Syrian war crimes trial begins in Germany. Financial Times. 23. duben 2020. Dostupné: (https://www.ft.com/content/12db3573-b2e8-4f7c-835d--77169a69ce9b).

Human Rights Watch. Germany: Syria Torture Trial Opens. 23. duben 2020. Dostupné: (https://www.hrw.org/news/2020/04/23/germany-syria-torture-trial-opens).

Karadsheh, Jomana. Germany opens landmark trial of Syrian regime officers accused of crimes against humanity. CNN. 23. duben 2020. Dostupné: (https://edition.cnn.com/2020/04/23/middleeast/syria-germany-trial-intl/index.html).

Middle East Eye and agencies. Syrian torture trial opens in Germany under universal jurisdiction law. Middle East Eye. 23. duben 2020. Dostupné: (https://www.middleeasteye.net/news/first-syrian-state-torture-trial-opens-germany-under-universal--jurisdiction-law).

Schaer, Cathrin. Alleged Syrian war criminals face landmark trial in Germany. Aljazeera. 23. duben 2020. Dostupné: (https://www.aljazeera.com/indepth/features/alleged-syrian-war--criminals-face-trial-germany-200421085132322.html?fbclid=IwAR2vsEHIywjIdUgqAtJBDkx3ZckSPw2MrBuPgIQ-v1Z8SHQHq1aTHm7aCdxg).

Šikorská, Jana. Univerzální jurisdikce ve světě: Tajemství úspěchu je v harmonizaci a ochotě stíhat. Bulletin lidských práv 4. číslo, XII. ročník, květen 2020. Dostupné: (https://www.centrum-lidskaprava.cz/sites/default/files/attachement/bulletin/Bulletin_kveten2020.pdf).

Fotografie

[1] Bashar al-Assad, autor: Fabio Rodrigues Pozzebom / ABr, 1. červenec 2010, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY 3.0 BR, editace: ořez.

[2] Altstadt Koblenz, autor: Holger Weinandt, 28. květen 2003, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 3.0, editace: ořez.

[3] German flag, autor: fdecomite, 19. červenec 2012, zdroj: Flickr, CC BY 2.0, editace: ořez.

BLOG NA WEBU CENTRA

Věděli jste, že na Blogu Centra jsou další krátké články o lidskoprávních tématech? Podívejte se zde.

Více na **www.centrumlidskaprava.cz**

2) Evropský systém ochrany lidských práv

Vedoucí sekce: Monika Hanych a Hubert Smekal

Ochrana práv migrantů na maďarských hranicích by podle SDEU měla být vyšší, než podle ESLP

Jakub Drahorád

Soudní dvůr Evropské unie rozhodl, že tranzitní zóny na maďarsko-srbských hranicích naplňují definici detenčního zařízení. Omezení osobní svobody, ke kterému v nich dochází, je tak třeba zakládat na zákonném podkladě. Zároveň zadržovaní musí mít možnost odvolat se proti rozhodnutí o umístění do tranzitní zóny.

V listopadu loňského roku Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“) rozhodl, že pokud lze z tábora v maďarské tranzitní zóně odejít do Srbska, nejedná se o zařízení omezující osobní svobodu. Není přitom podstatné, že takovým krokem by žadatelé o azyl ztratili šanci uspět v probíhajícím azylovém řízení (psali jsme v Zimním bulletinu 2020, str. 25).

O půl roku později se však Soudní dvůr EU (dále jen „Soudní dvůr“, či „SDEU“), v souladu se stanoviskem generálního advokáta Priita Pikamäe, rozhodl v podobném případu ochranu poskytnout.

Uprchlický tábor na jihu Maďarska [1]

Demonstrace proti omezování migrace a nuceným deportacím migrantů [2]

Jednalo se přitom o velmi podobné kauzy, zásadní rozdíl spočíval pouze v tom, že v případě stěžovatelů u SDEU již Srbsko vydalo své stanovisko, že přítomnost stěžovatelů na svém území by považovalo za nelegální.

Přestože tedy stěžovatelé stále měli fakticky možnost tranzitní zónu opustit, činili by tak nutně protizákonně, což Soudní dvůr vyložil tak, že možnost odejít neměli. Umožnění nelegálního odchodu pod zjevnou hrozbou sankce tak dle Soudního dvora nelze vykládat jako zaručení práva na svobodu pohybu garantovaného Listinou základních práv EU (dále jen „Listina“). Za takovou sankci lze přitom pokládat jak případnou pokutu ze strany srbských úřadů, tak právě ztrátu šance získat status uprchlíka v Maďarsku, což ESLP považoval za irelevantní.

Detence musí být zákonná a časově omezená

V okamžiku, kdy Soudní dvůr určil, že tranzitní zóna představuje prostředek detence, bylo třeba se vypořádat s její zákonností. V tomto ohledu Soudní dvůr konstatoval, že žádného žadatele o azyl nelze

dle evropského práva na osobní svobodě omezit automaticky a preventivně bez zákonného podkladu. Vždy je tedy nutné vydat individuální rozhodnutí, ve kterém příslušné úřady posoudí, zda je detence konkrétního jednotlivce po dobu průběhu azylového řízení přiměřená. Toto rozhodnutí musí být zdůvodněné a přezkoumatelné nezávislým soudním orgánem.

I v odůvodněných případech nicméně může nařízená detence trvat nejdéle 4 týdny, neboť to je doba, kterou má každý členský stát evropským právem vyhrazenou na vyřízení žádosti o mezinárodní ochranu. Po uplynutí této doby musí být žadatelé v případě, že o jejich osudu ještě není rozhodnuto, vpuštěni na území státu. V takové situaci je navíc členský stát povinen podporovat nemajetné žadatele finančním příspěvkem alespoň takové výše, aby za něj byli v dané oblasti a čase schopni sehnat střechu nad hlavou.

V případě vydání rozhodnutí, kdy stát žádosti nevyhoví, pak může detence předcházející vyhoštění do třetí země trvat dalších až 18 měsíců. Po celou dobu trvání detence je navíc třeba přezkoumávat, nakolik je omezování osobní svobody stále opodstatněné a zda je naplněna podmínka přiměřenosti takového opatření.

O azyl bude možné žádat už jen v zahraničí

Protože země není schopná požadavky Soudního dvora naplnit, několik dnů po vydání rozsudku maďarští představitelé oznámili, že tranzitní zóny na hranicích se Srbskem uzavřou. Přes 300 stávajících žadatelů o azyl, z nichž někteří v detenci strávili již déle než rok, bylo přesunuto do obdobných zařízení ve vnitrozemí. Nové žádosti o azyl pak bude možné podávat již jen na maďarských ambasádách a konzulátech v nečlenských státech EU.

Případů, ve kterých by Soudní dvůr překonal rozsudek ESLP a poskytl tak občanům EU vyšší úroveň lidskoprávní ochrany, než jaké se lze dovolat v soustavě orgánů Rady Evropy, není mnoho. Důležité je však zmínit, že v tomto konkrétním se nejednalo čistě o odlišnou interpretaci základních lidskoprávních dokumentů, nýbrž že Soudní dvůr své rozhodnutí z velké části vystavěl na směrnicích a rozhodnutích práva EU, které danou oblast upravují mnohem podrobněji, než Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod.

Zdroje

Evropský soudní dvůr. 14. 5. 2020. Tisková zpráva: The placing of asylum seekers or third-country nationals who are the subject of a return decision in the Röszke transit zone at the Serbian-Hungarian border must be classified as 'detention'. Lucemburk: https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2020-05/cp200060en.pdf.

Evropský soudní dvůr. 23. 4. 2020. Tisková zpráva: According to Advocate General Pikamäe, the accommodation of asylum seekers in the Röszke transit zone at the Hungarian-Serbian border must be classified as 'detention'. Lucemburk: https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2020-05/cp200060en.pdf.

Novak, Benjamin. 22. 5. 2020. Hungary Moves to Close Border Camps After E.U. Court Ruling. The New York Times: https://www.nytimes.com/2020/05/22/world/europe/hungary-migrant-camps.html

Williams, Kirsten. 16. 5. 2020. High EU court condemns Hungary's migrant transit zone. Jurist: https://www.jurist.org/news/2020/05/high-eu-court-condemns-hungarys-migrant-transit-zone/

Fotografie

[1] Szeged refugee camp, Southern Hungary, autor: Martin Leveneur, 12. září 2015, zdroj: Flickr, CC BY-ND 2.0, editace: ořez.

[2] Demonstration, Hamburg, Germany, autor: Rasande Tyskar, 14. května 2016, zdroj: Flickr, CC BY-NC 2.0, editace: ořez.

[3] IMG_6213, autor: Bőr Benedek, 14. září 2015, zdroj: Flickr, CC BY 2.0, editace: ořez.

Plot na maďarsko-srbské hranici [3]

Homofobní výroky mají své jasné meze, rozhodl Soudní dvůr EU

Zuzana Andreska

„Nikdy bych nezaměstnal homosexuála.“ Nevinný výrok chráněný svobodou projevu, nebo neakceptovatelný zásah do lidské důstojnosti a práva nebýt diskriminován? Právě touto otázkou se zabýval Soudní dvůr Evropské unie.

Nejvyšší kasační soud Itálie podal k Soudnímu dvoru Evropské unie (dále jen „SDEU“ nebo „Soudní dvůr”) předběžnou otázku o tom, zda se Směrnice Rady 2000/78/ES ze dne 27. listopadu 2000, kterou se stanoví obecný rámec pro rovné zacházení v zaměstnání a povolání (dále jen „Směrnice”), vztahuje i na výroky, které se netýkají konkrétní osoby v konkrétním výběrovém řízení. Tato otázka vyvstala v řízení Asociace advokátů podporujících práva LGBTI osob proti advokátu N. H., který v rozhlasovém rozhovoru řekl, že by nikdy nezaměstnal osobu homosexuální orientace. Přičemž ve chvíli, kdy tento výrok prohlásil, u něj ve firmě žádné výběrové řízení vypsáno nebylo.

Italský soud nižší instance nejprve žalobcům vyhověl a nařídil zmíněnému advokátu N. H., aby vytvořil strategický plán, jak eliminovat diskriminaci ve své firmě, a zaplatit 10 tisíc eur jako náhradu škody žalobcům. Nicméně odvolací soud toto rozhodnutí zrušil a vyhověl žalovanému, který se obhajoval tím, že dané výroky vyřkl jako soukromá osoba, nikoliv jako zaměstnavatel, a že jeho společnost nyní žádné výběrové řízení nevede, ani jej neplánuje. Italský Nejvyšší kasační soud pak podal předběžnou otázku k SDEU.

Směrnice o rovném zacházení chrání i před diskriminací na základě sexuální orientace

Směrnice je tzv. obecnou směrnicí, která upravuje zákaz diskriminace z důvodů, které nejsou upraveny speciálními směrnicemi, jako jsou směrnice k rovnému zacházení s muži a ženami v přístupu ke zboží a službám, k rovným příležitostem a rovnému zacházení pro muže a ženy v oblasti zaměstnání a povolání nebo směrnice, kterou se zavádí zásada rovného zacházení s osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ.

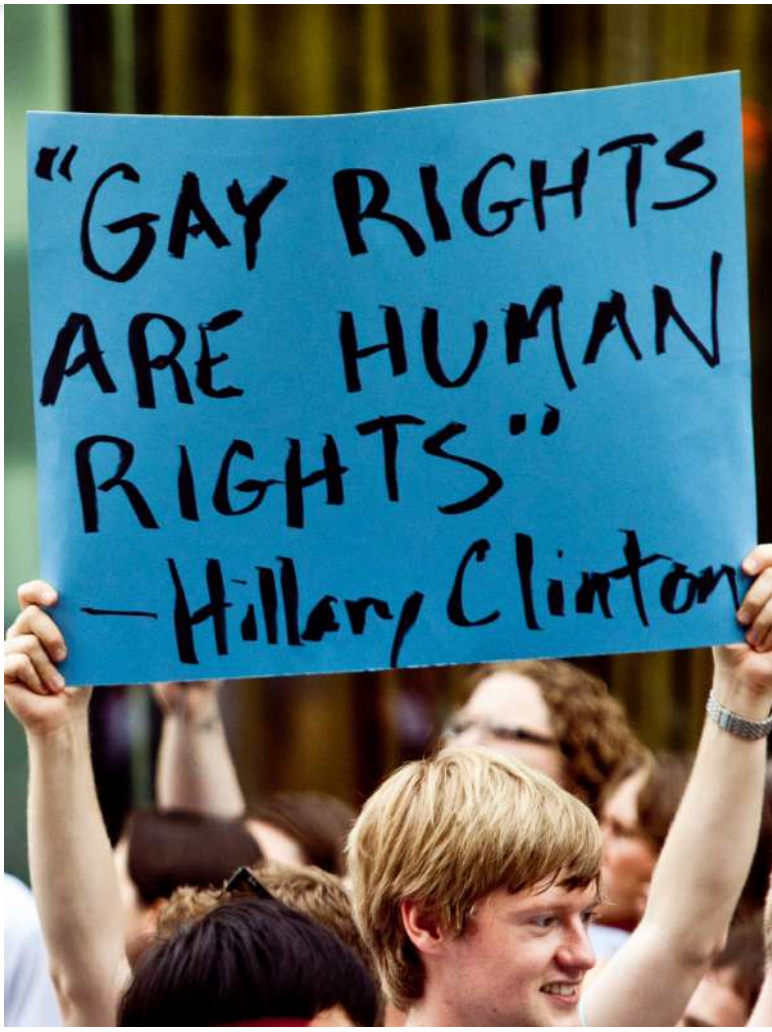

Práva homosexuálů jsou lidská práva [1]

Směrnice vychází z obecného zákazu diskriminace zakotveném v článku 19 Smlouvy o fungování Evropské unie, která nad rámec pohlaví, rasy a etnického původu zakazuje diskriminaci z důvodu náboženského vyznání nebo přesvědčení, zdravotního postižení, věku nebo sexuální orientace.

Svoboda projevu, nebo diskriminace? Vždy záleží na kontextu

Článek 3 odst. 1 Směrnice stanoví případy, na které se vztahuje. Mezi ně patří mimo jiné *„všechny osoby ve veřejném i soukromém sektoru, včetně veřejných subjektů, pokud jde o podmínky přístupu k zaměstnání (…) nebo k povolání, včetně kritérií výběru a podmínek náboru…*“ Co přesně zahrnují „podmínky přístupu k zaměstnání” je pak ponecháno na jednotlivých státech.

Soudní dvůr ve svých závěrech do velké míry vycházel ze stanoviska generální advokátky Sharpston. Ta se snažila vymezit, které výroky lze považovat

za opravdu hypotetické a které mohou mít praktický dopad. Mezi hypotetické výroky zařadila výrok osoby, která nemá zahradu ani žádnou zahradu koupit neplánuje, ale tvrdí, že by nezaměstnala homosexuálního zahradníka nebo zahradnici. Pro účely stanovení toho, zda může mít výrok dopad na přístup osob k zaměstnání, sestavila generální advokátka seznam kritérií, které by Soudní dvůr měl vzít v potaz.

Těmi jsou zaprvé postavení osoby, která daný výrok sděluje (jedná se o zaměstnavatele nebo někoho, kdo může ovlivnit náborovou politiku zaměstnavatele?). Zadruhé jde o povahu a obsah výroků (týkají se zaměstnání v oblasti daného zaměstnavatele a je zde patrný úmysl diskriminovat příslušníka chráněné skupiny?). Zatřetí je nutné posoudit kontext daných výroků (jsou šířeny veřejně, nebo soukromě?). A v neposlední řadě, do jaké míry může povaha, obsah a kontext výroků odradit příslušníky dané skupiny od ucházení se o dané zaměstnání.

Na základě těchto kritérií dospěl Soudní dvůr k závěru, že i výrok nevztahující se ke konkrétnímu uchazeči o zaměstnání může představovat diskriminaci ve smyslu Směrnice. Jednalo se totiž o výrok učiněný veřejně, osobou v seniorním postavení s jasným úmyslem diskriminovat potenciální uchazeče homosexuální orientace. Nadto se firma od jeho výroku nijak nedistancovala. Advokát, který výrok učinil, sice požívá svobody projevu chráněné článkem 10 Evropské úmluvy o lidských právech a článkem 11 odst. 1 Listiny základních práv EU (dále jen „Listina“), ale ta může být omezena z důvodu ochrany práv druhých. Mezi ně patří právo svobodné volby povolání a právo pracovat chráněné článkem 15 Listiny a právo nebýt diskriminován založené článkem 21 Listiny.

Může skupina advokátů žádat náhradu škody?

Italský Nejvyšší kasační soud položil ve skutečnosti dvě otázky. Vedle možnosti použití Směrnice na hypotetické výroky jej zajímalo, zda může asociace advokátů vůbec mít postavení žalobce a dožadovat se náhrady škody. Článek 9 odst. 2 Směrnice dává státům volnost, jak zajistí, aby sdružení a organiza-

Soudní dvůr nastavil hranice svobodě slova [2]

ce, které mají oprávněný zájem na dodržování směrnice, mohly ve prospěch nebo na podporu žalobce, případně s jeho souhlasem zahájit řízení.

Navíc Soud upozorňuje, že článek 8 odst. 1 Směrnice ve spojení s bodem 28 preambule stanoví, že státy mohou přijmout opatření, která jsou příznivější pro ochranu zásady rovného zacházení. Směrnice stanovuje pouze minimální požadavky. Každopádně Směrnici nelze interpretovat tak, že by bránila možnosti skupiny advokátů žádat o náhradu škody.

Závěrem: homofobní výroky lze napadnout u soudu

Soudní dvůr musel najít rovnováhu mezi svobodou projevu a zákazem diskriminace. Rozhodl, že homofobní prohlášení představují diskriminaci v zaměstnání a povolání, a je tudíž legitimní projevy v tomto směru úspěšně soudně napadnout. Nicméně jen v případě, kdy je učiní osoba, která má rozhodující vliv na náborovou politiku zaměstnavatele nebo která může být vnímána, že takový vliv má.

Zdroje

Boučková, Pavla, Havelková, Barbara, Koldinská, Kristina, Kühnová, Eva, Kühn, Zdeněk, Whelanová, Markéta. *Antidiskriminační zákon: komentář.* 2. vydání. V Praze: C.H.Beck, 2016. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-618-0.

Směrnice Official Journal L 303, 2. 12. 2000, s. 16–22; české zvláštní vydání: kapitola 05, svazek 04, s. 79–85.

Soudní dvůr Evropské unie. Věc C-507/18:- NH v Associazione Avvocatura per i diritti LGBTI — Rete Lenford, 23. dubna 2020 (https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:62018CN0507&from=EN).

Stanovisko generální advokátky Sharpston ze dne 31. října 2019. Případ C-507/18.

Fotografie

[1] Gay rights are human rights, autor: ep_jhu, 11. června 2011, zdroj: Flickr, CC BY 2.0, editace: ořez.

[2] Free Speech * Conditions Apply by Fukt, autor: wiredforlego, 21. listopadu 2013, zdroj: Flickr, CC BY-NC 2.0, editace: ořez.

[3] Young Man on a Job Interview. Autor: Amtec Photos, 9. listopadu 2017, zdroj: Flickr, CC BY-SA 2.0., editace: ořez.

K diskriminaci v souvislosti s přístupem k zaměstnání nedochází jen při pohovorech [3]

Omezení volného pohybu v Schengenském prostoru a jeho dopady na uprchlíky

Jana Šulcová

V důsledku šíření onemocnění COVID-19 zavedly členské státy Evropské unie hraniční kontroly a zákazy cestování a omezily cesty do EU ze třetích zemí. Některé státy využily současnou situaci jako záminku k pozastavení přijímání žadatelů o azyl, zatímco jiné zakázaly vývoz zdravotnického materiálu. Jsou tato opatření v souladu s právem EU?

Omezení cest do EU, které nejsou nezbytně nutné, měla původně trvat 30 dní. Evropská komise je ale už dvakrát doporučila prodloužit. Omezení se nevztahovala na na cizince s dlouhodobým pobytem v EU, rodinné příslušníky občanů EU, zdravotnický personál či řidiče přepravující zboží. Kontroly na hranicích se až na výjimky postupně rušily během června. Od července chce EU umožnit vstup i občanům určitých třetích zemí v závislosti na epidemiologické situaci.

Loď s uprchlíky u řeckého ostrova Lesbos [1]

COVID-19 a svoboda volného pohybu v schengenském prostoru

Většina zemí Schengenu zavedla i omezení na vnitřní hranici. Opatření jsou různého charakteru, od uzavírání některých hraničních přechodů až po téměř úplné uzavření hranic, zdravotní prohlídky, požadavek předložení negativního testu na COVID-19 nebo karanténu po příjezdu. K téměř úplnému uzavření hranic došlo v České republice, Polsku, Estonsku a Norsku. Při cestování do Německa, Dánska, Švýcarska a dalších států museli cestující prokázat, že se jedná o nezbytnou cestu. Omezení se nevztahovala na osoby s trvalým pobytem v zemi a vstup byl povolen i pendlerům.

Schengenský hraniční kodex dává státům možnost dočasně zavést hraniční kontroly, pokud se vyskytne závažná hrozba pro veřejný pořádek nebo vnitřní bezpečnost některého členského státu. Nicméně hraniční kontroly v Schengenském prostoru nejsou novým jevem, některé státy je začaly znovu zavádět od roku 2015. Původním důvodem byla migrační krize, později státy prodlužovaly dočasné kontroly například kvůli obavám z teroristických útoků. Šíření koronavirové nákazy, jakožto vážné ohrožení veřejného zdraví, je vnímáno jako legitimní důvod pro dočasné zavedení hraničních kontrol. Opatření ale musí splňovat zásady určené právem EU.

Zvláště důležitá je zásada nediskriminace: pokud se členský stát rozhodne povolit cestu na své území, měl by tak učinit nediskriminačním způsobem, tzn. měl by umožnit vstup ze všech oblastí, regionů nebo zemí v EU, kde jsou podobné epidemiologické podmínky. Státy tedy mohou legitimně omezit cestování z rizikových oblastí, pokud je domácí situace lepší. Druhou zásadou, kterou státy musí dodržovat, je zásada proporcionality. To znamená, že opatření by neměla překročit rámec toho, co je nezbytné pro dosažení jejich cílů.

Co to znamená pro uprchlíky?

Členské státy by nadále měly pokračovat v přijímání žádostí o azyl. I v současné době musí státy

respektovat zásadu *non-refoulement*, tedy, že uprchlíci nesmějí být navráceni do země, kde jim hrozí pronásledování.

Nicméně některé členské státy zakázaly žadatelům o azyl vstup na své území. Došlo k tomu například na Kypru, kde pobřežní stráž odmítla přijmout loď s přibližně 175 Syřany. Maďarsko kvůli koronaviru zastavilo přijímání žadatelů o azyl do tranzitních zón na srbské hranici. Řecko v březnu nepřijímalo žadatele o azyl a řecká pobřežní stráž údajně nelegálně navrátila několik žadatelů k tureckému pobřeží. Itálie pozastavila proces přidělování statutu uprchlíka a zpracovávání nových žádostí o azyl.

Odmítání vstupu uprchlíků by mohlo přispět k šíření epidemie, například pokud uprchlíci využijí služeb pašeráků, a tím pádem nebudou pod zdravotním dohledem po svém příjezdu.

Kvůli rušení mezinárodních letů muselo mnoho států pozastavit navracení migrantů a není jisté, kdy bude jejich navracení pokračovat. Podle práva EU i Evropské úmluvy o ochraně lidských práv je možné zadržet migranty čekající na návrat, jen pokud existuje pravděpodobnost, že k navrácení v blízké době dojde. Pokud je ale navrácení v nedohlednu, zadržení migranta už není opodstatněné a musí být propuštěn.

Přelidněné uprchlické tábory mohou být časovanou bombou nákazy, jelikož v nich často nejsou odpovídající hygienické podmínky, sociální distancování je obtížné a lékařské vybavení chybí.

Omezení volného pohybu zboží

Volný pohyb zboží by neměl být omezen, protože neohrožuje veřejné zdraví, a je naopak zásadní pro minimalizaci negativních dopadů epidemie na ekonomiku. Některé členské státy zakázaly vývoz zdravotnických pomůcek, což se dotklo i vývozu do dalších členských států. Nicméně Smlouva o fungování EU zakazuje kvantitativní omezení vývozu do ostatních členských států. Zakázaná jsou všechna opatření, která by mohla mít horší dopad na vývoz než na vnitrostátní obchod. Pokud je ale v členském státě nedostatek určitých ochranných zdravotnických pomůcek, lze zákaz vývozu zdůvodnit ochranou lidských životů. V případě uplatnění této

Uzavřený most mezi Českým Těšínem a polským městem Těšín [2]

Špatné hygienické podmínky v táborech by mohly zrychlit šíření koronaviru [3]

výjimky musí zákaz vývozu odpovídat zásadě proporcionality.

Je zřejmé, že stejně jako po migrační krizi i po skončení současné krize se část států nebude chtít vzdát hraničních kontrol. Je pravděpodobné, že koronavirová krize ovlivní nazírání veřejnosti na Evropskou unii a její budoucí postavení vůči členským státům. Až krize skončí, mnoho lidí bude připisovat zásluhu za zvládnutí krize především národnímu státu. Krize by tak mohla poskytnout nový impuls pro debatu o reformování EU.

Zdroje

Core Blog. 15. 3. 2020. Corona and EU economic law: Free movement of goods: https://coreblog.lexxion.eu/corona-and-eu-economic-law-free-movement-of-goods/Euroskop.

European Council on Refugees and Exiles. 10. 4. 2020. Greece: Still no Access to Asylum, Second Camp Quarantined, First Relocations Ahead, Push Backs to Turkey: https://www.ecre.org/greece-still-no-access-to-asylum-second-camp-quarantined-first-relocations-ahead-push-backs-to-turkey/.

Euroskop. EK chce nechat vnější hranice EU zavřené do 15. června: https://www.euroskop.cz/8953/35002/clanek/ek-chce-nechat-vnejsi-hranice-eu-zavrene-do-15-cervna/.

Evropská Komise. Cestovní ruch a doprava: pokyny Komise, jak bezpečným způsobem znovu začít cestovat a jak oživit cestovní ruch v Evropě v roce 2020 a v dalších letech*: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/cs/ip_20_854.

Evropská Komise. Cestování a doprava během pandemie koronaviru: https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/health/coronavirus-response/travel-and-transportation-during-coronavirus-pandemic_cs.

FRA. 2020. Coronavirus pandemic in the EU – Fundamental rights implications, bulletin #1. Luxembourg: Publications Office of the European Union: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2020-coronavirus-pandemic-eu-bulletin_en.pdf.

Ní Ghráinne, Bríd. COVID-19, border closures, and international law. Institute of International Relations Prague: https://www.dokumenty-iir.cz/Publikace/Reflections/reflection_Br%C3%ADd%20N%C3%AD_04_2020_covid-19_DEF.pdf.

Politico. 23. 3. 2020. Senior MEP calls for EU action to stop coronavirus spreading to Greek migrant camps: https://www.politico.eu/article/senior-mep-juan-fernando-lopez-aguilar-calls-for-eu-action-to-stop-coronavirus-spreading-to-greek-migrant-camps/?fbclid=IwAR2TSAT4QwVfpxAZFbAZG28-ivA-2waVkyhoGDFUmgCZoVOuAq6cvzPnmK1Y.

Thym, Daniel. Travel Bans in Europe: A Legal Appraisal (Part I). 13. 5. 2020. EU Immigration and Asylum Law and Policy: http://eumigrationlawblog.eu/travel-bans-in-europe-a-legal-appraisal-part-i/.

Fotografie

[1] Refugees Approach the Greek Island of Lesvos, autor: Steve Evans, 17. listopadu 2015, zdroj: Flickr, CC BY-NC 2.0, editace: ořez.

[2] Most Wolności w Cieszynie podczas pandemii COVID-19, autor: Darwinek, 4. dubna 2020, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY 4.0, editace: ořez.

[3] Refugee Camp - Lesvos, Greece, autor: Steve Evans, 18. listopadu 2015, zdroj: Flickr, CC BY-NC 2.0, editace: ořez.

SLEDUJTE AKCE CENTRA A DALŠÍCH INSTITUCÍ

Naše aktivity naleznete zde.

Sekce „Chystá se“ přibližuje, co plánují jiné instituce. Zobrazte ji zde.

3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva

Vedoucí sekce: Nela Černota

Rusko: Novela ústavy umožní Putinovi vládnout do roku 2036

Andrea Šťástková

V lednu letošního roku se ruský prezident Vladimir Putin zmínil o svém plánu novelizovat ústavu. Experti předpokládali, že se i po skončení svého funkčního období bude snažit setrvat u moci v některé z vládních funkcí. Putin ale brzy ukázal, že o své křeslo ještě hodlá bojovat. Jak se na stůl dostal klíčový návrh a co je poslední věc, která stojí v cestě jeho schválení?

Vladimir Putin ve věku šedesáti sedmi let vykonává v současnosti čtvrté funkční období coby ruský prezident. Poprvé byl zvolen v roce 2000, následně v roce 2004. O čtyři roky později – to bylo funkční období ještě čtyřleté – nemohl kandidovat, neboť to ruská ústava neumožňovala. Prezidentem se tedy stal Dmitrij Medveděv, který Putina jmenoval ruským premiérem.

V roce 2012 byl Putin zvolen znovu, tentokrát díky změně ústavy na šest let. Tyto volby byly doprovázeny řadou obvinění z manipulace s jejich výsledky. Stejně tomu bylo v zatím posledních prezidentských volbách v roce 2018, kdy v čele státu opět stanul Putin. Jeho mandát by tedy měl skončit uplynutím funkčního období v roce 2024. Jak se ale ukazuje, současný ruský prezident se zřejmě své funkce jen tak vzdát nehodlá.

V lednu letošního roku Vladimir Putin oznámil, že zamýšlí podat návrh na změnu ruské ústavy, což někteří odborníci a pozorovatelé vnímali jako jeho záměr získat pozici ve vládě. Obrat však nastal 10. března, kdy Valentina Těreškovová, poslankyně ruské Státní dumy a první žena ve vesmíru, podala návrh novely ústavy.

Jak se k novele staví státní orgány a veřejnost?

Změny se mají týkat celkem čtrnácti článků, přičemž velkou pozornost vzbudilo "vynulování" veškerých předchozích období v prezidentské funkci.

Ruský prezident Vladimir Putin [1]

Za stávající úpravy by Putin v nadcházejících volbách v roce 2024 kandidovat nemohl. Omezením je právě ústavně zakotvený zákaz vykonávat prezidentskou funkci více než dvě po sobě jdoucí funkční období. Pokud mu však nová úprava umožní kandidovat, mohl by při úspěšném znovuzvolení setrvat ve funkci do roku 2036, tedy do svých 83 let.

Když byl tento návrh schválen ve Státní dumě, musel jej schválit také ruský Ústavní soud. Stalo se tak 16. března. Poté měla být novela schválena ještě v celostátním referendu, přestože v ústavě požadavek na takové schválení není. Prosadil jej ale Putin a termín byl určen na 22. dubna, tedy na 150. výročí narození Vladimira Iljiče Lenina.

Ačkoliv návrh prošel hladce nejvyššími orgány, veřejnost s ním, jak se zdá, tak spokojená není. Obyvatelé řady měst chtějí přejmenovat ulice nesoucí jméno Těreškovové s tím, že její role v Putinově snaze o setrvání u moci „vrací její slavnou minulost na nulu". Například ve městě Saransk v regionu

Astronautka Valentina Těreškovová [2]

Mordovie vedou obyvatelé kampaň na přejmenování ulice po Lajce, prvním psovi ve vesmíru. V Novosibirsku petici za přejmenování ulice po Světlaně Savické, druhé ženě ve vesmíru, podepsaly už čtyři tisíce lidí.

V Moskvě zase aktivisté požádali městské úřady o povolení demonstrací na 21. a 22. března. Tamní starosta Sergej Sobyanin však vydal kvůli koronavirové pandemii vyhlášku zakazující do 10. dubna veřejné shromažďování. Kvůli pandemii muselo dojít k odložení referenda na 25. června až 1. července. Pro přijetí hlasovalo 78,56 %.

Další problematické body novely

Kromě již zmíněných změn týkajících se výkonu funkce hlavy státu přinesla novela i novou pravomoc pro ruský Ústavní soud. Ten bude nově příslušný k rozhodování o tom, jestli Rusko bude plnit požadavky vyplývající z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva, Mezinárodního trestního soudu a dalších mezinárodních lidskoprávních orgánů.

Ruští ochránci lidských práv reagovali na novelu výzvou Benátské komisi. Ta je poradním orgánem Rady Evropy a poskytuje (nejen) členským státům právní pomoc v oblasti dodržování evropského standardu ochrany demokracie, právního státu a lidských práv. Přestože na přezkum nezbývá mnoho času, analýza orgánu těšícího se takové autoritě jako právě Benátská komise by mohla důležitým krokem k zamezení poklesu úrovně ochrany lidských práv v Rusku.

Zdroje

AFP (2020, 22. dubna). Kremlin Mulls Date for Post-Virus Vote on Putin's Constitution Reform. https://www.themoscowtimes.com/2020/04/22/kremlin-mulls-date-for-post-virus-vote-on-putins-constitution-reform-a70073

Gutterman, Steve (2020, 11. března). Calculation, Chaos, And A Cosmonaut's Speech: Five Takeaways From Putin's Big Bombshell. https://www.rferl.org/a/calculation-chaos-and-a-cosmonaut-s-speech-five-takeaways-from-putin-s-big-bombshell/30482030.html

Radio Free Europe/Radio Liberty (2020, 16. března). Russia-'s Constitutional Court Approves Amdendments Allowing Putin To Rule Until 2036. https://www.rferl.org/a/russia-constitutional-court-approves-constitutional-amendments/30490913.html

Roth, Andrew (2020, 10. března). Putin backs proposal allowing him to remain in power in Russia beyond 2024. https://www.theguardian.com/world/2020/mar/10/vladimir-putin-amendment-power-russia-2024

The State Duma (2020, 12. března). What changes will be in the Constitution of the Russian Federation? http://duma.gov.ru/en/news/48039/

Fotografie

[1] Mr. Vladimir Putin in a lunch offered by the President of Brazil Mr. Luis Inacio Lula da Silva in 2004, 22. listopadu 2014, autor: Antoniorosset, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 3.0, editace: ořez.

[3] 03a-valentina-tereshkova, 10. července 2013, autor: James Joel, zdroj: Flickr, CC BY-ND 2.0, editace: ořez.

CENTRUM JE NA FACEBOOKU

Chcete být v obraze i mezi jednotlivými čísly Bulletinu?
Sledujte náš facebookový profil:

www.facebook.com/Centrumlidskaprava

4) Česká republika a lidská práva

Vedoucí sekce: Lucie Nechvátalová

Soudní ochrana základních práv během nouzového stavu

Simona Úlehlová

Vyhlášený nouzový stav v souvislosti s pandemií COVID-19 se vzhledem k přijatým mimořádným opatřením Ministerstva zdravotnictví dotkl každodenního života všech občanů České republiky. Veřejná kritika opatření vyvrcholila podáním návrhu na zrušení některých z nich u Městského soudu v Praze.

Městský soud v Praze zrušil svým rozsudkem mimořádná opatření o omezení maloobchodního prodeje a omezující volný pohyb osob, která přijalo Ministerstvo zdravotnictví v souvislosti s pandemií COVID-19. Uvedené rozhodnutí následně vyvolalo snad ještě větší debatu na poli odborné veřejnosti než samotná opatření.

Soud ve svém rozhodnutí předně poznamenal, že celá společenská situace je bezprecedentní a že plně respektuje vyhlášení nouzového stavu a důvody, které k tomu vládu vedly. Dále však několikrát zdůraznil, že právě takováto situace je náchylná k porušování základních práv, a proto je nutné v této době, a to snad více než kdy jindy, chránit základní práva občanů. Přičemž uvedl, že „*jestliže neplatí, že vyhlášení nouzového stavu automaticky znamená omezení základních práv a svobod, je nezbytné, aby orgány veřejné moci lpěly na pravidlech, která určují chování jednotlivých aktérů při mimořádných stavech. Pouze tak bude zajištěno, že při ohrožení státu a jeho obyvatel bude v maximální možné míře zachován též právní stát. Nelze brát ze zřetele, že jakákoli krize značného rozsahu může mít negativní dopad nejenom na zdraví obyvatel či hospodářství státu, nýbrž může negativně zasáhnout též podobu státu jako státu právního a demokratického.*“[1]

Navrhovatel, advokát Ondřej Dostál, a ani soud nerozporovali, že při nastalém mimořádném stavu nebylo zapotřebí omezení některých základních práv a svobod. To je však nutno provádět předvídatelným způsobem a šíře omezení musí být vždy zásadně v souladu s ochranou podstaty těchto práv.

Městský soud v Praze [1]

Úkolem soudu v tomto případě bylo tedy posoudit, zda tato kritéria byla dodržena.

Soud nejprve konstatoval, že vydaná opatření jsou z hlediska právní terminologie opatřeními obecné povahy. Tato tak měla být vydávána v předvídatelném režimu dle krizového zákona vládou a nikoliv Ministerstvem zdravotnictví dle zákona o ochraně veřejného zdraví.

Soud svým zkoumáním a právním hodnocením dospěl k závěru, že zákon nepřipouští delegování pravomoci o stanovení omezení některých základních práv na jiný subjekt než je vláda či na její jednotlivé členy. Z tohoto důvodu jsou, dle závěru soudu, mimořádná opatření, která Ministerstvo zdravotnictví vydávalo dle zákona o ochraně veřejného zdraví, a nikoliv podle krizového zákona, vydána v rozporu se zákonem. „*Vyhlášením nouzového stavu vláda ‚přepnula‘ právní režim do speciální podoby, přičemž bylo povinností všech orgánů výkonné moci tuto okolnost zohlednit ve svém rozhodování. Jakkoli totiž obecně Ministerstvo zdravotnictví disponovalo a disponuje pravomocí přijímat mimořádná opatření pro zvládnutí epidemie, v případě vyhlášení nouzového stavu vláda demonstru-*

Ilustrační foto [2]

je, že nastalý problém dosahuje takové úrovně, že k jeho řešení nepostačí standardní procedury předvídané obecnými zákony. A za této situace nastupuje speciální pravomoc vlády prostřednictvím krizových opatření omezit základní lidská práva a svobody, neboť se předpokládá, že pouze nikoli nevýznamné omezení těchto práv může vést ke zvládnutí krizové situace. V opačném případě by zmizel rozdíl mezi výjimečným a normálním stavem, neboť způsob odpovědi na výjimečnou situaci by byl zcela standardní."[2]

K tomuto závěru soud vedla zejména skutečnost, že vydávání opatření Ministerstvem zdravotnictví dle zákona o ochraně veřejného zdraví by vedlo ke koncentraci moci u jediného správního orgánu. Taková situace by pak mohla dle závěrů soudu vést k narušení principu právního státu a dělby moci. V této souvislosti soud akcentoval i fakt, že vláda zpočátku epidemiologické situace postupovala správně, tedy dle krizového zákona, a následně změnila bez jakéhokoliv relevantního právního základu postup a přenechala vydávání mimořádných opatření Ministerstvu zdravotnictví.

Na závěr je nutné poznamenat, že rozsudek Městského soudu v Praze nepředstavuje základ pro nárok na odškodnění dle § 8 zákona č. 82/1998 Sb. Otázkou zůstává, zda rozsudek obstojí při přezkumu v řízení o kasačním řízení před Nejvyšším správním soudem, jelikož Ministerstvo zdravotnictví již podalo kasační stížnost.

Poznámky

[1] Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 23. dubna 2020, sp. zn. 14 A 41/2020.

[2] Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 23. dubna 2020, sp. zn. 14 A 41/2020.

Zdroje

Dimun, Petr. Městský soud v Praze: Omezovat práva měla vláda svými nařízeními, nikoliv ministerstvo, Česká justice, 23.4.2020(dostupné na https://www.ceska-justice.cz/2020/04/mestsky-soud-praze-omezovat-prava-mela-vlada-svymi-narizenimi-nikoliv-ministerstvo/)

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 23. dubna 2020, sp. zn. 14 A 41/2020.

Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů

Fotografie

[1] Obvodní soud pro Prahu 4, autor: Dezidor, 24. června 2011, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY 3.0, úpravy: ořez.

[2] Ilustrativní obrázek, autor: Activedia, 26. listopadu 2015, zdroj: Pixabay, CC0, úpravy: ořez.

[3] Usnesení vlády k vyhlášení nouzového stavu, autor: Úřad vlády České republiky, 12. března 2020, zdroj: Wikipedia Commons, CC0, úpravy: ořez.

Usnesení vlády k vyhlášení nouzového stavu [3]

USNESENÍ
VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY
ze dne 12. března 2020 č. 194

vláda v souladu s čl. 5 a 6 ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky,

vyhlašuje

pro území České republiky z důvodu ohrožení zdraví v souvislosti s prokázáním výskytu koronaviru /označovaný jako SARS CoV-2/ na území České republiky

NOUZOVÝ STAV

na dobu od 14.00 hodin dne 12. března 2020 na dobu 30 dnů.

Vláda

I. nařizuje ve smyslu § 5 písm. a) až e) a § 6 zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon), ve znění pozdějších předpisů pro řešení vzniklé krizové situace krizová opatření, jejichž konkrétní provedení stanoví vláda samostatným usnesením vlády;

II. ukládá

1. předsedovi vlády řídit a koordinovat úkoly podle bodu I.;
2. členům vlády požádat vládu o předchozí souhlas k opatřením souvisejícím s vyhlášeným nouzovým stavem, která člen vlády nebo jím řízené ministerstvo činí v rámci svých pravomocí, a to před jejich uplatněním;

III. dosavadní vydaná a platná mimořádná opatření Ministerstva zdravotnictví nejsou tímto vyhlášením nouzového stavu dotčena;

IV. toto rozhodnutí nabývá účinnosti dnem 12. března 2020, ve 14.00 hodin a jeho platnost končí uplynutím 30 dnů od nabytí jeho účinnosti;

V. pověřuje předsedu vlády informovat neprodleně Poslaneckou sněmovnu Parlamentu České republiky o vyhlášení nouzového stavu podle bodu I. tohoto usnesení.

Provedou:
ministři,
vedoucí ostatních ústředních orgánů státní správy

Na vědomí:
hejtmani,
primátor hlavního města Prahy

Ing. Andrej Babiš
předseda vlády

Výroční zpráva Národního preventivního mechanismu: předcházení špatného zacházení v ČR

Pavel Doubek

Veřejný ochránce práv coby národní preventivní mechanismus provádí již 14 let systematické návštěvy v místech, kde jsou lidé omezení na osobní svobodě. Každoročně o své činnosti a zjištěních vydává výroční zprávu, kterou zasílá Poslanecké sněmovně a zveřejňuje též na svých internetových stránkách. Co se na poli prevence před špatným zacházením událo v roce 2019? A jaká jsou nejzásadnější zjištění?

Řeč čísel

Úkoly národního preventivního mechanismu (*dále jen „NPM“*) zřízeného podle Opčního protokolu k Úmluvě OSN proti mučení (*dále jen „OPCAT“*) je v rámci Kanceláře veřejného ochránce práv pověřen odbor dohledu nad omezováním osobní svobody. Z 15 právníků tohoto odboru se agendou NPM zabývá 8 z nich. Dále NPM spolupracuje s řadou expertů z nejrůznějších oblastí (psychiatři, všeobecné sestry, apod.). V roce 2019 se návštěv zařízení účastnilo celkem 15 expertů.

V souhrnu NPM provedl 25 návštěv zařízení, přičemž nejnavštěvovanější byla zařízení ústavní výchovy (9) a psychiatrické nemocnice (5). Následují věznice (3) a policejní cely (3). Po jedné byly uskutečněny návštěvy v zařízení pro zajištění cizinců, léčebně dlouhodobě nemocných, zařízení poskytující sociální služby bez oprávnění, domově pro seniory a v domově se zvláštním režimem.

Vedle samotných návštěv zařízení realizuje NPM též odborná školení s cílem zvyšovat povědomí o riziku špatného zacházení. V loňském roce NPM proškolil 233 pracovníků ze zařízení dlouhodobé a psychiatrické péče a pracovníků krajských úřadů.

Mlčenlivost lékaře – překážka pro účinné vyšetřování

NPM upozornil na neuspokojivou situaci ohledně zajištění standardu prevence špatného zacházení v policejních celách, věznicích a zařízení pro zajištění cizinců. Zpráva upozorňuje na nezastupitelnou roli lékaře při dokumentování a hlášení případů špatného zacházení. Problém ČR spočívá v tom, že lékař je ze zákona vázán povinnou mlčenlivostí a nemůže o podezření na špatné zacházení informovat relevantní orgány. Proto NPM doporučuje Ministerstvu zdravotnictví, aby připravilo změnu zákona o zdravotních službách tak, aby oznámení zjištění známek špatného zacházení nepředstavovalo porušení mlčenlivosti lékaře.

Výroční zpráva NPM [1]

Dohled nad vyhošťováním cizinců

Zpráva též zmiňuje působnost ombudsmana provádět dozor nad nucenými návraty cizinců (výkon správního a soudního vyhoštění a předání). Uvádí, že proběhlo 43 sledování vyhoštění, přičemž během posledních tří let dohlédli zaměstnanci ombudsmana na 120 návratových operací. Je třeba uvést, že dohled nad nucenými návraty je realizován podle unijního předpisu [1] a nejedná se o „systematické návštěvy“ NPM podle OPCATu. Nicméně i podle

tohoto protokolu má NPM pravomoc dohlížet na práva osob v průběhu policejní eskorty, protože i policejní vozidlo (jakož i autobus vězeňské služby) je místo, kde je osoba omezená na osobní svobodě.

Návštěvy zabezpečovacích detencí

Na přelomu let 2017 a 2018 proběhly vůbec poprvé systematické návštěvy ústavů pro výkon zabezpečovací detence (institut ležící na pomezí mezi zdravotnickým zařízením a věznicí). Ty jsou v ČR zřízeny dva, a to při Vazební věznici Brno a při Věznici Opava. Jako nejzávažnější se jeví skutečnost, že je institut zabezpečovací detence nadužíván a ukládán i tam, kde je možné uložit mírnější opatření (ochranné léčení). Na základě těchto návštěv vznikla tzv. souhrnná zpráva, kde NPM zjištění popsal a adresoval řadu doporučení k nápravě Ministerstvu spravedlnosti i vládě. Klíčovým doporučením je změna trestního zákoníku [2] tak, aby byla zabezpečovací detence ukládána skutečně jen v nejnutnějších případech.

Souhrnná zpráva z návštěv psychiatrických nemocnic

Výroční zpráva se věnuje též návštěvám psychiatrických nemocnic se zaměřením na výkon ochranného léčení a používání omezovacích prostředků. Přestože návštěvy nezjistily špatné zacházení, zmapovaly řadu rizikových situací, které mohly prahu špatného zacházení dosáhnout. Zejména jde o dlouhotrvající velmi přísný režim spojený s izolací a nedostatkem aktivit a dlouhodobé používání omezovacích prostředků. Řada zjištěných pochybení má přitom původ v systémových nedostatcích ochranného léčení, respektive v absenci jakékoliv koncepce a mezerovité právní úpravě (nedostatečné materiální a personální kapacity, dlouhotrvající pobyt, ukládání režimových opatření nad rámec zákona apod.).

Výsledkem těchto návštěv je souhrnná zpráva, která na více než sto stranách velice precizně zjištěný stav popisuje a zasazuje do širších souvislostí. Vedle ústavního rámce aplikuje též celou řadu mezinárodních lidskoprávních standardů. Jde o zprávu, která je v ČR svým obsahem a zaměřením unikátní a je bezesporu příkladem pro celou řadu zahraničních NPM.[3]

Dluhy špatnému zacházení

Nad rámec zjištění a doporučení z návštěv detenčních míst přináší výroční zpráva „systémové úvahy“ nad prevencí špatného zacházení. Upozorňuje především na absenci dozoru státního zastupitel-

Kancelář veřejného ochránce práv [2]

Zasedací sál Poslanecké sněmovny [3]

ství v zařízeních pro zajištění cizinců, přijímacích střediscích a psychiatrických nemocnicích, kde se vykonává ústavní ochranné léčení. Dále zpráva kritizuje komplikovanost postihu špatného zacházení, zejména z důvodu, že trestní zákoník vůbec výslovně nestanoví postih ponižujícího zacházení. Dále též vytýká absenci adekvátního správního postihu za špatné zacházení v zařízeních zdravotních a sociálních služeb. V zařízeních sociálních služeb dále zpráva poukazuje na absenci stížnostního mechanismu a „bezzubé" pravomoci inspekce sociálních služeb.

Výroční zpráva NPM (ombudsmana?) a Poslanecká sněmovna

Výroční zpráva NPM je významný zdroj informací o situaci na poli prevence před mučením a jiným špatným zacházením. Je také jedinečnou příležitostí, jak zvýšit povědomí o existenci a mandátu národního preventivního mechanismu, který je svou preventivní povahou odlišný od reaktivního (stížnostního) působení ombudsmana.[4] Proto i Podvýbor OSN proti mučení doporučuje, aby ombudsman v maximální možné míře posiloval povědomí o existenci NPM. To má činit například tím, aby tam, kde se jedná o preventivní působení, nebylo pojednáváno o „ombudsmanovi", nýbrž o „NPM"[5] Dále tím, aby nebyla agenda NPM směšována se stížnostním mandátem ombudsmana. Je patrné, že toto pojetí výroční zpráva 2019 zcela nenaplňuje (na řadě míst hovoří o „ochránkyni" a zmiňuje též stížnosti, které řešila).

V každém případě je však výroční zpráva významný dokument, z něhož lze čerpat přímé a nezkreslené informace o situaci v detenčních zařízeních. Ombudsman zprávu každoročně předkládá Poslanecké sněmovně ke schválení. Je politováníhodné, že v poslední době nevěnuje Poslanecká sněmovna tak zásadnímu materiálu dostatečnou pozornost a trvá dlouhou dobu, než se k jejímu projednání vůbec dostane (např. zpráva za rok 2018 byla projednána až v roce 2020). Na uvedené upozorňuje i nový ombudsman Stanislav Křeček, který vyjádřil naději v efektivní spolupráci se sněmovnou, aby *„předkládané zprávy nebyly projednávány s takovým časovým odstupem a na řešení problémů se začalo pracovat dříve."*

Poznámky

[1] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/115/ES (návratová směrnice).

[2] Vypuštění třetí věty § 99 odst. 5 trestního zákoníku a zvážení změny § 100 odst. 1 a 2 trestního zákoníku.

[3] Je proto k obrovské škodě, že dosud nebyla přeložena do anglického jazyka.

[4] Právo21, Dvojroli ombudsmana lze kritizovat. Je schopen zajistit efektivitu národního preventivního mechanismu? (https://pravo21.online/pravo/dvojroli-ombudsmana-lze-kritizovat-je-schopen-zajistit-efektivitu-narodniho-preventivniho-mechanismu)

[5] Například: Podvýbor OSN proti mučení, *Zpráva o návštěvě Arménie* (CAT/OP/ARM/2), bod 61 (https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CAT%2fOP%2fARM%2f2&Lang=en)

Zdroje

Kancelář veřejného ochránce práv, *Ochranné léčení, omezovací prostředky a další témata – zpráva ze systematických návštěv 2019* (https://ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ESO/21-2016-NZ-MLU_SZ-ochranne_leceni.pdf).

Kancelář veřejného ochránce práv, *Ochrana před špatným zacházením 2019 – Zpráva veřejné ochránkyně práv jako národního preventivního mechanismu* (https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ochrana_osob/Zpravy-vyrocni/VZ_DET_2019_CZ.pdf)

Kancelář veřejného ochránce práv, Sněmovna projednala výroční zprávu za rok 2018 (https://www.ochrance.cz/aktualne/tiskove-zpravy-2020/snemovna-projednala-vyrocni-zpravu-za-rok-2018/)

Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR, *Usnesení k souhrnné zprávě o činnosti veřejného ochránce práv za rok 2018, sněmovní tisk 444* (https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=8&v=US&ct=968)

Fotografie

[1] Výroční zpráva NPM, zdroj: Kancelář veřejného ochránce práv, úpravy: ořez.

[2] Brno, Údolní 39, kancelář VOP (6733), autor: Martin Strachoň, 20. července 2015, zdroj Wikimedia Commons, CC BY-SA 4.0, úpravy: ořez.

[3] Zasedací sál Poslanecké sněmovny, autor: Ervinpospisil, 6. listopadu 2006, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 2.5, úpravy: ořez.

Nejlepší zájem dítěte a nepodmíněný trest odnětí svobody

Aneta Frodlová

Stěžovatel byl obecnými soudy odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v délce trvání šesti let. V ústavní stížnosti mimo jiné namítal, že obecné soudy nezohlednily nejlepší zájem jeho nezletilé dcery. Jaký je právní názor Ústavního soudu? Jak je tato problematika řešena na evropské úrovni?

Ilustrační foto [1]

Shrnutí skutkového stavu

Stěžovatel byl v březnu 2018 Krajským soudem v Brně (dále jen „krajský soud“) shledán vinným ze spáchání zločinu neoprávněné výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami. Krajský soud stěžovateli uložil mimo jiné trest odnětí svobody v délce tří let s tím, že jeho výkon byl odložen na dobu pěti let. Současně byl uložen dohled probačního úředníka a povinnost zdržet se ve zkušební době požívání jiných návykových látek.

Trest byl v tomto případě uložen pod zákonem stanovenou dolní hranici osmi let. Krajský soud své rozhodnutí odůvodnil tím, že stěžovatel byl jinak bezúhonným občanem a k činu se doznal. Dále sdělil, že jsou dány další důvody pro mimořádné snížení trestu, například fakt, že stěžovatel žije se svou družkou a nemocnou dcerou. Výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody by tedy zasáhl negativně především do rodinných poměrů stěžovatele.

Proti odsuzujícímu rozsudku podal státní zástupce odvolání, jež se týkalo výroku o trestu. Vrchní soud v Olomouci (dále jen „vrchní soud“) sdělil, že předchozí trest považoval za nepřiměřeně mírný a následně uložil mimo jiné nepodmíněný trest odnětí svobody v délce trvání šesti let. Ačkoli byl trest i v tomto případě uložen pod dolní zákonnou hranici, výkon trestu již nebylo možné podmíněně odložit.

Vrchní soud uvedl, že při rozhodování vzal v potaz zejména osobní poměry stěžovatele, které dle jeho názoru nejsou nikterak odlišné od ostatních běžných občanů. Dále sdělil, že dcera stěžovatele netrpí žádnou vážnou chorobou a její zdravotní stav je odpovídající jejímu věku. Vrchní soud rovněž vyslovil pochybnost, že by množství THC, jež při pěstování rostlin stěžovatel vyprodukoval, mohlo být pouze pro osobní potřebu. Stěžovatel podal následně proti rozhodnutí vrchního soudu dovolání k Nejvyššímu soudu (dále jen „NS“), ten jej však svým usnesením odmítl. NS se v zásadě shodl se závěry vrchního soudu.

Následná ústavní stížnost

Stěžovatel se neztotožnil se závěry obecných soudů a proti usnesení NS podal ústavní stížnost. Obecným soudům vytýkal mimo jiné nepřiměřenost trestu a dále to, že při ukládání trestu nezohlednily nejlepší zájem dítěte.

Stěžovatel zdůraznil, že rostliny konopí pěstoval za účelem výroby konopné masti, jež mu pomáhala při bolestech. Tím dle jeho názoru realizoval své právo na rodinný a soukromý život a svým počínáním nikoho jiného neohrožoval. Dále uvedl, že při uložení nepodmíněného trestu vrchní soud postupoval čistě formalisticky, když konstatoval, že si stěžovatel měl být vědom rizika svého jednání.

Judikatura evropských soudů neposkytuje výslovný názor

Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“) doposud neposkytl výslovný názor ohledně vlivu nejlepšího zájmu dítěte na ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody. Sdělil však, že tento

trest je vždy spjatý s omezením práva na soukromý a rodinný život, jež je odsouzený povinen snášet. To automaticky neznamená, že by rodič ztrácel právo na kontakt se svou rodinou. Dle dosavadní judikatury ESLP není v rozporu s čl. 8 Evropské úmluvy o lidských právech uložit nepodmíněný trest rodiči, který pečuje o nezletilé dítě.

Z judikatury Soudního dvora EU vyplývá, že není možné, aby nejlepší zájem dítěte převážil za všech okolností. Na úrovni EU byl k této problematice rovněž formulován závěr, že je vhodné upřednostňovat alternativní tresty před nepodmíněným trestem odnětí svobody u osob, jež pečují o nezletilé děti. Jiné tresty než uvěznění by měly být ukládany především v situacích, kdy není nebezpečí pro společnost vysoké a uložený trest je nízký.

Právní názor Ústavního soudu

Z judikatury Ústavního soudu (dále jen „ÚS“) vyplývá, že v rámci ukládání trestů je nutné, aby byl nejlepší zájem dítěte zohledněn. Tento požadavek vyplývá z trestního zákoníku, protože soud musí zohlednit rodinné poměry pachatele. Obecně je nutné rozlišovat, zda se jedná o rozhodnutí, která se dotýkají přímo zájmů dítěte a ta, která se dítěte dotýkají nepřímo. Čím menší a zprostředkovanější je dopad na dítě, tím větší je prostor pro převážení konkurujících zájmů.

Soud je povinen při ukládání nepodmíněného trestu zvážit určitá kritéria jako je například míra péče obžalovaného o dítě či emoční vztah dítěte k obžalovanému. Zároveň je nutné tato kritéria hodnotit ve vztahu ke konkurujícím zájmům jako je ochrana společnosti. ÚS sdělil, že obecné soudy při zohlednění nejlepšího zájmu dítěte nepochybily, jelikož dostatečně zvážily všechna kritéria. Z těchto důvodů ÚS stěžovateli nevyhověl a ústavní stížnost zamítl.

Závěr

Při ukládání trestů za trestné činy je nutné, aby byl nejlepší zájem dítěte dostatečně reflektován. Neznamená to však, že by soud musel vždy rozhodnout v souladu s tímto zájmem a ten by za každých okolností převažoval nad ostatními zájmy. Skutečnost, že pachatel pečuje o nezletilé dítě automaticky nevylučuje možnost uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody.

Zdroje

Nález Ústavního soudu ze dne 14. dubna 2020, sp. zn. IV. ÚS 950/19.

Fotografie

[1] Ilustrační fotografie, autor: falco, datum pořízení: 18. prosince 2019, zdroj: Pixabay, CC0, úpravy: ořez.

[2] Ilustrační fotografie, autor: Pexels, datum pořízení: 14. září 2016, zdroj: Pixabay, CC0, úpravy: ořez.

Ilustrační foto [2]

Součástí postupu lege artis je i včasná a účinná pomoc pacientovi od bolesti

Klára Košťálová

Ilustrační foto [1]

Ústavní soud v květnu posuzoval případ ženy z Karviné, která byla v roce 2005 přijata do nemocnice se zdravotními obtížemi. Trpěla velkými bolestmi, operována však byla až po třech dnech. Po nemocnici žádala odškodnění. Může být ponechání pacienta v bolestech poškozením práva na zdraví? Co vše spadá pod termín *lege artis*?

Podstatou případu žalobkyně bylo, že při hospitalizaci v karvinské nemocnici v roce 2005 trpěla po tři dny silnými bolestmi, které ustoupily až po následné operaci. Domáhala se tedy po karvinské nemocnici odškodnění za ponechání v těchto bolestech.

Obecné soudy však rozhodly, že „*samotná bolest není a nemůže být poškozením zdraví*“ a že žalobkyně dostatečně neprokázala, že postup zdravotnického zařízení nebyl lege artis (tedy v souladu s dosaženým stupněm vývoje lékařské vědy a jejími pravidly).

Žalobkyně se závěry obecných soudů nesouhlasila. Argumentovala především rozporem rozhodnutí soudu prvního stupně s výpověďmi jedenácti svědků a současně nedostatečně vedenou a nesrozumitelnou, nečitelnou zdravotnickou dokumentací. Proto podala ústavní stížnost.

Obsah termínu lege artis

Ústavní soudu (dále i „ÚS“) konstatoval, že prvoinstanční soud nepostupoval správně, když „*mechanicky a nekriticky vycházel hlavně ze znaleckých posudků, konvenujících žalované nemocnici a výrazně potlačil další zjištění a důkazy, ke kterým ve věci došlo, a které svědčí o opaku*“. Soud tak rozhodl na základě toho, že úspěšně provedenou operací zdravotnické zařízení naplnilo zásady správné léčby, a nejednalo tak proti *lege artis*.

Rozhodnutí soudu prvního stupně bylo dle ÚS chybné, neboť žalobkyně nevedla spor o to, zda byla operace provedena řádně, ale zda tak bylo učiněno včas a postup léčby byl správný. Již v samotném řízení před obecnými soudy však bylo předloženo potřebné množství důkazů o tom, že stěžovatelka trpěla nesnesitelnými bolestmi až do provedení operace. Toto potvrdili i někteří z ustanovených znalců.

Ústavní soud v nálezu konstatoval, že „*je přesvědčen, že součástí postupu lege artis je také řádná, včasná a účinná pomoc a úleva pacientovi od bolesti. Na tom nic nemůže změnit ani okolnost, že hlavním účelem operace je odstranit příčiny obtíží, což se nakonec (po přeložení stěžovatelky na gynekologické oddělení a stanovení správné diagnózy) zdařilo. I sekundární účel léčby, tedy co nejrychlejší odstranění nebo výrazné zmírnění utrpení pacienta, je třeba z hlediska práva na zdraví a jeho ochranu presumovat jako ústavně žádoucí a odpovídající smyslu a účelu mimo jiné čl. 31 věty první Listiny základních práv a svobod, podle kterého má každý právo na ochranu zdraví.*“

Kritika rozhodnutí odvolacího soudu

Kritika ÚS směřovala i proti názoru odvolacího soudu. Ten uvedl, že nemohl přezkoumat věcnou správnost odborných závěrů znalců. Soudci totiž dle jeho názoru nemají odborné znalosti (nemají je v takové míře), aby mohli toto přezkoumání zodpovědně učinit.

Na toto tvrzení reagoval ÚS ve svém nálezu následovně: „*Závěr, zda zdravotnické zařízení postupovalo či nepostupovalo v souladu se současnými dostupnými poznatky lékařské vědy, je závěrem právním, a tudíž v kompetenci nezávislého soudu a znalecký posudek může být jen skutkovým podkladem pro právní závěr o postupu „(non) lege artis.“ Dále uvedl: „Ponechávat bez povšimnutí věcnou správnost znaleckého posudku,*

bez dalšího důvěřovat závěrům znalce, by znamenalo ve svých důsledcích popřít zásadu volného hodnocení důkazů soudem podle svého vnitřního přesvědčení, privilegovat znalecký důkaz a přenášet odpovědnost za skutkovou i právní správnost soudního rozhodování na znalce; takový postup nelze z ústavněprávních hledisek konstrukce soudní moci akceptovat již proto, že by eliminoval roli soudní moci a ve svém důsledku ochranu vůči státu při plnění jeho povinnosti chránit zdraví jedince."

Obrácení důkazního břemene

Ačkoliv byla žalobkyní pacientka, na níž zásadně leží důkazní břemeno ohledně prokázání existence všech předpokladů odpovědnosti za újmu na zdraví, je to právě zdravotnické středisko, které má veškeré informace o jejím zdravotním stavu. A jak zdůraznil ÚS s odkazem na svou judikaturu, pokud je prokázáno, že nemocnice pochybila při vedení zdravotnické dokumentace, má se v tomto případě uplatnit zásada obrácení důkazního břemene. Nikdo totiž nesmí těžit ze svého nepoctivého nebo protiprávního jednání. K tomuto obecné soudy dostatečně nepřihlédly.

Pochybení se dopustil i Nejvyšší soud, neboť dovolání věcně neposoudil, ačkoliv k tomu byly splněny podmínky. Ústavní soud konstatoval: „*Proto se ve věci uplatnila judikatura Ústavního soudu, podle níž absence racionálního zdůvodnění názorů obecných soudů v jejich rozhodnutích zakládá porušení práva na spravedlivý proces, a to kvůli libovůli a nepřezkoumatelnosti takových závěrů.*"

Právo na soudní ochranu a spravedlivý proces

Na základě výše zmíněného Ústavní soud dospěl k závěru, že obecné soudy porušily základní práva stěžovatelky, jež jsou zaručená v čl. 36 odst. 1 a v čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod. Postupem soudů došlo tedy k zásahu do práva na soudní ochranu před nezávislým a nestranným soudem, a to bez zbytečných průtahů. Rozhodnutí obecných soudů proto zrušil.

Zdroje

Nález Ústavního soudu ze dne 6. května 2020, sp. zn. I. ÚS 3937/18

Fotografie

[1] A room in the Katriina hospital in Vantaa, autor: Antti Yrjönen / Vantaa City Museum, datum pořízení: 13. dubna 2018, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY 4.0, editace: ořez.

[2] Blind Justice 3, autor: Marc Treble, datum pořízení: 21. února 2011, zdroj: Flickr, CC BY-NC 2.0, editace: ořez.

Ilustrační foto [2]

Monitoring lidskoprávních publikací

Přehled aktuálních odborných článků o lidských právech

Tereza Šťastná

Vnitrostátní právo

Bujňák, V. Members of the National Council of the Slovak Republic and their special protection in employment relations. Právny obzor 2/2020

Drápal, J. Ukládání trestů v případě kumulace. Jak trestat pachatele, kteří spáchali další trestný čin předtím, než vykonali dříve uložené tresty. Jurisprudence 2/2020

Fiala, O. Pořizování videozáznamů na soukromá zařízení příslušníků policie a rizika z pohledu ochrany osobních údajů. Právní rozhledy 7/2020

Grygar, T. Expropriace a práva třetích osob. Jurisprudence 2/2020

Kukliš, P.: On the measure of a general nature in the context of public administration activities. Právny obzor. 2/2020

Malý, J. Ne/přičitatelnost některých činů proti životu a zdraví právnické osobě. Právní rozhledy 10/2020

Melzer, F., Tégl, P. Absolutní ochrana relativních práv? K výkladu §1044 ObčZ aneb po 90 letech opět na začátku - 1. část. Právní rozhledy 10/2020

Ondřejek, P. Inkorporační problém v právní filozofii: příspěvek k diskusím o vztahu práva k dalším společenským subsystémům. Jurisprudence 2/2020

Redakce. Návrh skupiny poslanců na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 159/2006 Sb., o střetu zájmů, ve znění pozdějších předpisů. Právní rozhledy 10/2020

Svák, J., Sakolciová , S. Big data in the trap of the Big Brother. Právny obzor 2/2020

Sivák, J. Mohou zákony reagující na pandemii nemoci COVID-19 zasáhnout do soukromoprávních vztahů? Právní rozhledy 10/2020

Mezinárodní právo a právo Evropské unie

Ringošová, M. Útok na Qassema Soleimaniho a medzinárodné právo. Mezinárodní politika 28. 04. 2020

Politologie, mezinárodní vztahy a zahraniční politika

Bílek, J. Vališková, B. Venezuela under Maduro: A Different Kind of Hybrid Regime. Politologický časopis 1/2020

Gábriš, T. The Faculty of Judgment and Right(ful) Decision-Making. Právny obzor 2/2020

Hagberg, R. Why Barack Obama ramped up drone strikes from George W. Bush. Mezinárodní politika 12. 05. 2020

Hájek, L. Voting Dissent of MPs in the Czech Republic. Politologický časopis 1/2020

Havlík, V. Komůrková, L. Alternativa, nebo doplněk stranické demokracie? Podpora technokratickému vládnutí v České republice. Acta Politologica 2/2020

Charvátová, L. Local Coalitions in the Czech Republic: Crucial Cohesion Factor. Politologický časopis 1/2020

Jaroš, B. Chytilek, R. Proximity vs. Directional: The Role of Voters' Knowledge and Issue Emphasizing in Spatial Voting. Politologický časopis 1/2020

AKTUÁLNĚ ZE SVĚTA LIDSKÝCH PRÁV

Sledujte náš Facebookový profil:

www.facebook.com/Centrumlidskaprava

Redakce Bulletinu

Editor: Jan Lhotský

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Vedoucí sekce:

JUDr. Ing. Jan Lhotský, Ph.D., E.MA

Jan je vedoucím Centra pro lidská práva a demokracii. Po vystudování práva a ekonomie pokračoval v doktorském studiu mezinárodního práva. Vystudoval rovněž lidskoprávní program E.MA v italských Benátkách a rakouském Grazu. Pracoval v advokacii i v právním oddělení Evropské služby pro vnější činnost v Bruselu, jež je zodpovědná za vnější vztahy EU. Poté působil jako Visiting Professional u soudního senátu Mezinárodního trestního soudu v Haagu. V současnosti působí rovněž jako právník v Kanceláři veřejného ochránce práv a jako seniorní výzkumný pracovník v Centru mezinárodního práva Ústavu mezinárodních vztahů v Praze. V rámci mezinárodního práva se specializuje především na lidská práva a mezinárodní trestní právo.

Stážisté:

Jana Šikorská: Jana studuje prvním rokem magisterský program v oboru mezinárodní právo na Graduate Institute of International and Development Studies v Ženevě. Bakalářský titul práv získala na University of Exeter ve Velké Británii. Zaměřuje se především na mezinárodní trestní spravedlnost, a to konkrétně na oblast sexuálních zločinů. V rámci studia vypomáhala na univerzitě jako výzkumný asistent.

Bc. Tereza Šťastná: Tereza studuje čtvrtý ročník oboru právo a právní věda na Právnické fakultě Západočeské univerzity v Plzni a dlouhodobě se zajímá o ochranu lidských práv, trestní právo a mezinárodní právo veřejné. V současnosti působí v Amnesty International a pracuje v advokátní kanceláři.

Petra Olivová: Petra studuje mezinárodní vztahy na Masarykově universitě v Brně. Jeden semestr studia strávila na Boloňské universitě na kampusu ve Forlì. Vystudovala i bakalářský stupeň politologie a evropských studií. Dlouhodobě se zajímá o lidská práva, mezinárodní právo veřejné a postavení uprchlíků.

2) Evropský systém ochrany LP

Vedoucí sekce:

Mgr. Bc. Monika Hanych, Ph.D., LL.M.

Vystudovala právo, žurnalistiku a sociologii na Masarykově univerzitě a lidská práva na Tilburg University v Nizozemsku. Pracuje v Kanceláři vládního zmocněnce pro zastupování ČR před Evropským soudem pro lidská práva. Je členkou výboru Rady Evropy pro umělou inteligenci a lidská práva.

Mgr. Hubert Smekal, Ph.D.

Hubert vystudoval právo a evropskou integraci, působí na Fakultě sociálních studií a v Ústavu pro otázky soudnictví PrF MUNI. Akademický rok 2010–2011 strávil jako držitel Fulbrightova stipendia výzkumem judicializace na UC Berkeley. V létě přednáší na Shandong University v Číně. Hubert byl členem Rady vlády pro lidská práva.

Stážisté:

Mgr. Zuzana Andreska: Zuzana je studentkou Právnické fakulty Univerzity Karlovy a absolventkou oboru genderová studia na Fakultě humanitních věd. Věnuje se feministické kritice práva a propojování práva a jiných společenských věd.

Jana Šulcová: Jana studuje poslední ročník magisterského oboru mezinárodní vztahy na FSV UK. Stážovala v Radě Evropy a na velvyslanectví ČR v Brazílii. Kromě lidských práv se zajímá i o mezinárodní politiku a problematiku řešení konfliktů.

Mgr. Bc. Eva Kostolanská: Eva vystudovala práva a dokončuje studium psychologie na Masarykově univerzitě. Kromě lidských práv se zajímá o zdravotní právo a průnik mezi právem a psychologií. Působí na Nejvyšším správním soudě jako poradce na analytickém oddělení.

Jakub Drahorád: Jakub je studentem třetího ročníku mezinárodních teritoriálních studií na FSV UK a práv na PF UK. Kromě lidských práv se zajímá o problematiku volebního práva, mezinárodní vztahy současné i minulé a společenský kontext práva.

3) Mezinárodní politika, byznys a LP

Vedoucí sekce:

Mgr. Nela Černota

Nela studuje právo na PF UK a zajímá se o mezinárodní právo a lidská práva. Strávila jeden semestr na Mexické Národní Autonomní Univerzitě (UNAM) v Mexiku, kde také absolvovala stáž na velvyslanectví ČR. Stážovala dále u Mise Organizace amerických států pro podporu mírového procesu v Kolumbii a u Evropského soudu pro lidská práva. Momentálně je na studijním pobytu v Heidelbergu, kde také pracuje v Max Planck Institutu pro srovnávací veřejné právo a mezinárodní právo. Je členkou správní rady české sekce Amnesty International.

Stážisté:

Andrea Šťástková: Andrea studuje magisterský program na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. Na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy studuje obor Politologie a mezinárodní vztahy. Během studia absolvovala stáž na Ministerstvu vnitra. Dlouhodobě se zajímá o mezinárodní právo, mezinárodní politiku a studium jazyků.

Tereza Ciupková: Tereza je studentkou posledního ročníku Právnické fakulty Univerzity Karlovy, kde se věnuje zejména cizineckému a azylovému právu. Během studia absolvovala na příklad stáž na Velvyslanectví ČR v Chile a Organizaci na pomoc uprchlíkům v Praze. Momentálně působí v neziskové organizaci, která zřizuje přijímací střediska pro žadatele o azyl v italské Bologni.

4) Česká republika a lidská práva

Vedoucí sekce:

Mgr. Lucie Nechvátalová, E.MA

Lucie vystudovala právo na Právnické fakultě Masarykovy univerzity a lidská práva a demokratizaci na EIUC (European Inter-University Centre for Human Rights and Democratisation) v Benátkách a Université de Strasbourg. Stážovala v OSN, u Evropského soudu pro lidská práva a u Veřejného ochránce práv. Působí na Nejvyšším správním soudě jako asistentka soudce. Věnuje se především evropskému systému ochrany lidských práv, konkrétně zákazu špatného zacházení, pozitivním povinnostem států a odškodňování.

Stážisté:

Aneta Frodlová: Aneta studuje čtvrtým rokem magisterský studijní obor na Právnické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Dlouhodobě se zajímá o ochranu lidských práv a trestní právo, jak v českém, tak mezinárodním kontextu.

Mgr. Pavel Doubek, Ph.D: Pavel vystudoval doktorské studium na Právnické fakultě Masarykovy univerzity. Pracoval v Kanceláři Ombudsmana a na Úřadu Vlády ČR. V roce 2019 se v rámci postdoktorského programu podílel na zřizování národního preventivního mechanismu na Taiwanu.

Simona Úlehlová: Simona je absolventkou Právnické fakulty UK. Během studia absolvovala lidskoprávní stáže v Evropském parlamentu v Bruselu a na Stálé misi ČR při OSN v Ženevě. Dlouhodobě se tak věnuje lidskoprávní problematice, a to i jejímu přesahu do zdravotnického práva.

Klára Košťálová: Klára je studentkou čtvrtého ročníku magisterského oboru na Právnické fakultě v Olomouci. Mimo práva studovala na Filozofické fakultě francouzštinu. Oblastí jejího zájmu je především trestní právo, základní lidská práva a jejich ochrana.

www.centrumlidskaprava.cz

Centrum pro lidská práva a demokracii

Bulletin **vydává** Centrum pro lidská práva a demokratizaci
e-mail info@centrumlidskaprava.cz | **web** www.centrumlidskaprava.cz
Redakční rada Jan Lhotský (editor), Hubert Smekal, Monika Hanych, Nela Černota, Lucie Nechvátalová **Kontakt na editora** jan.lhotsky@centrumlidskaprava.cz
Sazba Michal Oščipovský | **ISSN** 1804-2392.